

Op Het Vinkentouw

Nummer 129, Juni 2013

In dit nummer:

Geslachtsbepaling bij de boerenzwaluw *Hirundo rustica*

Vleugellengtes bij vogels, wat kunnen we er (niet) mee

Rui aantekeningen van boerenzwaluw vangsten

Nieuwsbrief

Geciteerd uit Ringersnet

Terugmeldingen

Mededelingen

Periodiek van het Vogeltrekstation -
Centrum voor vogeltrek en demografie

OP HET VINKENTOUW - nr. 129, Juli 2013

Periodiek van het Vogeltrekstation – centrum voor vogeltrek- en demografie (voorheen de Nederlandse Ringcentrale). Het Vogeltrekstation is een samenwerkingsverband van NIOO-KNAW en de Ringersvereniging.

Op Het Vinkentouw verschijnt drie maal per jaar en wordt gratis toegezonden aan alle ringvergunninghouders en relaties. Verkoop van losse nummers uitsluitend via: www.vogeltrekstation.nl/winkel

Downloadbaar als pdf op: www.vogeltrekstation.nl/resultaten/op-het-vinkentouw

Vogeltrekstation
Postbus 50
6700 AB Wageningen

Tel: (0317) 473 465
E-mail: info@vogeltrekstation.nl
Website: www.vogeltrekstation.nl

Redactie: Ton Eggenhuizen, Henk van der Jeugd,
Jan Staal

Illustraties: Wim Verholt, Christian Kampichler,
VRS Castricum, auteurs

Vormgeving: Mees Maas

Kopij: Bijdragen graag per email, bij voorkeur in Word. Grafieken en diagrammen in Excel inclusief data.

Naamgeving van vogels volgens Voous (1980).

Geciteerde literatuur in de tekst als volgt: (Jansen 1996), (De Visser & Pietersen 1984), bij meer dan twee auteurs (Klaasen et al. 1999), in volgorde van publicatie (Pietersen 1976; Jansen 1991). De literatuurlijst behoort op alfabetische volgorde te zijn op het eerste woord van de familienaam. Titels s.v.p. in de originele taal.

Voorbeelden:

Svensson L. 1992. *Identification Guide to European Passerines*. Stockholm. ISBN 91-630-1118-2.

Visser K.L. de 1948. *Veel Struisvogels dit jaar*. *Op Het Vinkentouw* 12: 4-7.

Voous K.H. 1980. *Lijst van Europese Broedvogels, inclusief Nederlandse Vogellijst*.

Limosa 53: 91-103.

Vragen omtrent aanlevering van kopij richten aan Henk van der Jeugd. De redactie behoudt zich het recht voor de binnengekomen artikelen te redigeren, u krijgt daarna uw kopij ter lezing retour.

Kopij voor het komende nummer (OHV nr.128) inzenden voor 1 november 2013.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Geslachtsbepaling bij de boerenzwaluw <i>Hirundo rustica</i>	5
Vleugellengtes bij vogels, wat kunnen we er (niet) mee	16
Ruiaantekeningen van boerenzwaluw vangsten	26
Bestuur Ringersvereniging - Nieuwsbrief 2014-1	30
Geciteerd uit Ringersnet	33
Terugmeldingen	34
Mededelingen van het Vogeltrekstation	39

Agenda

17
JUN

Excel Avond (vol)

2
AUG

Certificering Ooyse
Graaf

Hanteren, leeftijdsonderscheid
en biometrie van zangvogels

16
AUG

Certificering Zwarte
Meer (vol)

30
AUG

Certificering Tengelroyse
Beek, Budel (Vol)

27
SEP

Certificering
Schiermonnikoog

Hanteren, leeftijdsonderscheid
en biometrie van zangvogels.

11
OKT

Certificering Nebularia,
Westenschouwen

Schedelverbening bij
zangvogels.

Voorwoord

Jan Staal

Soms wordt extra onze aandacht getrokken als wij iets lezen. Ook als het van de hand van een collega-ringer is. Wij gaan erover nadenken en ons daarbij iets afvragen. Wat doe ik, hoe doe ik dat en waarom en klopt wat ikzelf ervaren heb met dat wat ik nu gelezen heb? Komt alles wat ik gelezen heb overeen met mijn eigen constatering en data?

Het is dan alleen maar goed dat er collega-ringers zijn die iets aan papier durven toe te vertrouwen. Het vergelijken en uitzoeken is heel belangrijk en zeker om dat ook nog eens met elkaar te delen. Discussie leidt tot meer inzicht, kennis en begrip.

Twee collega's hebben in hun artikelen zaken aangedragen die tot kwaliteitsverbetering kunnen leiden als wij er ook serieus bij stil staan en een en ander overdenken.

Door Klaas Koopman wordt uitgebreid aandacht besteed aan het goed nemen van biometrie en vooral ook het waarom daarvan.

Jan de Jong legt zijn constatering op het gebied van de rui bij boerenwaluwen uit en vraagt iedereen om extra alert te zijn bij de rui van boerenwaluwen. Ook gaat hij uitgebreid in op de waarde van de witte vlek in de staartpennen van boerenwaluwen voor de geslachtsherkenning.

De artikelen hebben de bedoeling om bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van het vogelringwerk in Nederland. Wij dragen met elkaar bouwstenen aan voor wetenschappelijk onderzoek. Laten wij dan met elkaar er zorg voor dragen dat deze bouwstenen ook daadwerkelijk goed zijn en gebruikt kunnen worden.

Graag wil ik ook anderen oproepen hun ervaringen en constatering aan papier toe te vertrouwen, zodat een ieder zijn voordeel daarmee kan doen.

Nieuw in dit nummer van Op Het Vinkentouw is de nieuwsbrief van de Ringersvereniging. Deze nieuwsbrief zal voortaan via OHV worden verspreid. De Ringersvereniging behartigt de belangen van de Nederlandse ringers; uw belangen! Voor een zeer gering bedrag kunt u lid worden en beslist u mee.

Jan Staal

Geslachtsbepaling bij de boerenzwaluw

Hirundo rustica

Jan de Jong

Al vanaf 1992 wordt door auteur de biometrie van gevangen boerenzwaluwen uit schuren en stallen in Friesland verzameld. Bij de bepaling van het geslacht werden biometrie en geslachtskenmerken gebruikt aangevuld met broedvlek en kleeckenmerken (Svensson, 2005). In Op Het Vinkentouw verscheen onlangs een artikel (Van den Brink, 2012) over een onderzoek dat betrekking had op de geslachtsbepaling bij boerenzwaluwen in het overwinteringsgebied in Afrika. Hier werd een nieuwe tabel gepubliceerd om de geslachten te selecteren op grond van de witte vlek op de buitenste staartpen omdat in Afrika niet altijd de staartlengte gebruikt kan worden door hevige slijtage van buitenste staartpenen. In mijn artikel wordt aandacht besteed aan de toetsing van dit nieuwe geslachtskenmerk door te kijken naar de gegevens uit het broedseizoen 2012 en 2013.

Onderzoek in Zambia

Het onderzoek van Van den Brink vond in het overwinteringsgebied van de boerenzwaluw in Zambia (Afrika) plaats in de periode van oktober 2007 tot april 2008 en staat beschreven in het Zuid Afrikaans tijdschrift Ostrich (Duijns et al., 2011). Van 759 volwassen boerenzwaluwen werden biometrische gegevens verzameld (vleugellengte, gewicht, vetgraad en spiercode) en daarnaast is ook de lengte van de staart, de staartvork, en de lengte van de witte staartvlek op de buitenste staartpen gemeten. Bij 107 boerenzwaluwen is bloed afgenomen om aan de hand van moleculaire technieken het geslacht te kunnen bepalen. Van 101 boerenzwaluwen kon met succes het geslacht worden bepaald door middel van DNA-onderzoek. Van zes vogels (5.94%) kon het geslacht via het DNA niet worden vastgesteld. De gegevens van deze 101 boerenzwaluwen in Zambia waarvan het geslacht bepaald is zijn als geijkte gegevens gebruikt in de vergelijking met andere verkregen biometrische maten in het overwintergebied (Duijns et al., 2011).

Tabel 1. Verschillende kenmerken bij de geslachtsbepaling van boerenzwaluw mannen en vrouwen die o.a. in Afrika zijn gebruikt. (naar Van den Brink, 2012).

	Staartvork	Staartlengte	Witte vlek op buitenste staartpen
Man	> 58.0 mm	> 112 mm	> 29.5 mm
Vrouw	< 51.0 mm	< 93 mm	< 17.5 mm
overlap	52 - 58 mm	93 - 112 mm	17.5 - 29.5 mm

De informatie in tabel 1 van de staartvork en staartlengte is samengesteld aan de hand van Svensson (2005). De verkregen gegevens van de witte vlek op de buitenste staartpenen komen uit de resultaten van het onderzoek in Zambia en zijn in deze tabel toegevoegd. Van deze drie kenmerken (staartvork/staartlengte/witte vlek op buitenste staartpen) ga ik de resultaten vergelijken met de metingen in Friesland.

Methode

Om er achter te komen of de geslachtsbepaling aan de hand van de lengte van de witte vlek op de buitenste staartpen bij boerenzwaluwen ook overeenkomt met de Friese (Nederlandse) broedvogels zijn er door mij in het broedseizoen 2012 en 2013 in totaal 1356 volwassen en 415 eerstejaars vogels gevangen. Van 925 boerenzwaluwen (445 mannen/425 vrouwen /55 geslacht onbekend) zijn de afmetingen van de witte vlek op de buitenste staartpen vastgelegd in combinatie met andere biometrie gegevens. Van 1356 volwassen boerenzwaluwen werden er voor 968 de vleugel, 1185 het gewicht, 885 de staart, 876 de staartvork en 960 de witte vlek gemeten. De maten van staart, staartvork en de witte vlek op de buitenste staartpen van de volwassen boerenzwaluwen zijn als basis gebruikt bij de vergelijking met de gegevens die verzameld zijn in Afrika. Om de gevolgde meetmethoden en werkwijze aan te geven worden hier de procedures nog eens op een rijtje gezet zodat er duidelijkheid ontstaat hoe de metingen tot stand zijn gekomen. Een toetsing van de biometrische geslachtskenmerken is daarbij niet uit de weg gegaan. In het verleden is meermalen gebleken dat er jaarlijks enkele verschillen in de opgave van het geslacht voorkwamen bij zowel eigen vangsten als terugvangsten van andere ringers. Soms is er na onderzoek naar de oorzaak hiervan sprake van een foute notitie, doch in meer gevallen kon aan eigen materiaal niet verklaard worden waarom deze verschillen in opgave ontstonden. Vandaar dat er op de verschillende geslachtskenmerken wat kritischer wordt ingegaan.

Metten van de witte vlek

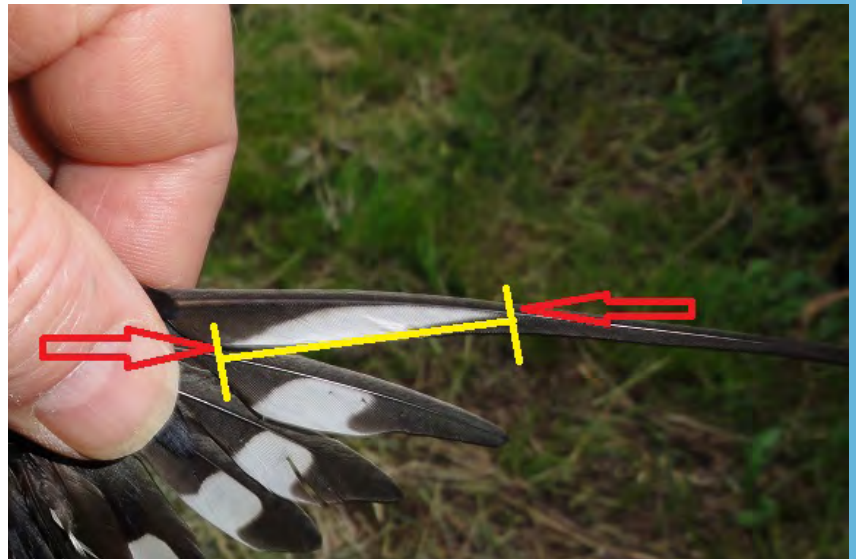
De witte vlek op de buitenste staartpen (zie figuur 1) is met een klein metalen meetlatje (15 cm) gemeten met een nauwkeurigheid van 0.5 mm. Daarbij wordt de staart gespreid (figuur 2) en wordt de vlek duidelijk zichtbaar. Het meten met een klein meetlatje heeft als voordeel dat dit sneller gaat en je niet steeds de steekpasser moet instellen en aflezen, wat meer tijd kost.

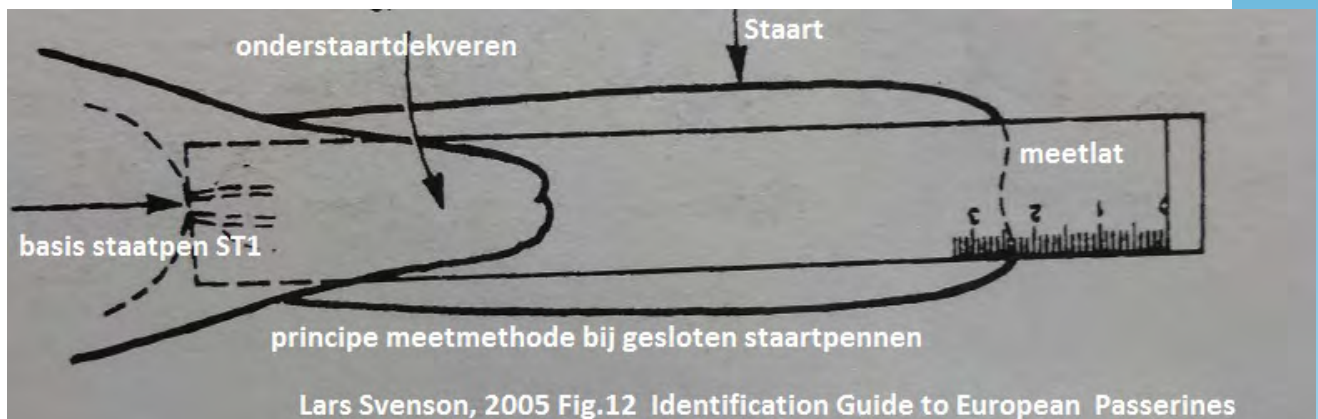
Figuur 1. Het meten van de witte staartvlek op buitenste staartpen. Er wordt gemeten vanaf de top van de witte vlek bij de schacht tot aan de rand van de binnenvlag. Denk er vooral aan dat de witte rand iets kan doorlopen aan de binnenvlag van de staartpen en dat de witte vlekken erg variabel kunnen zijn in grootte en vorm (Jan de Jong).

Metten staartlengte.

Bij het meten van de staartlengte (buitenste staartpen) gebruik ik hetzelfde stalen meetlatje van 15 cm (0,50 mm dik) waarmee ook de witte vlek wordt gemeten. Men plaatst deze tussen de staartpennen en de onderstaartdekveren (Svensson, 2005 p.24). De meting vindt altijd bij gesloten staartpennen plaats met daarbij de veerschichten van de linker en rechter zes pennen op één lijn. De staartpennen dus niet spreiden zoals in figuur 2. De staartlengte wordt afgelezen met 0.5 mm nauwkeurigheid. De meetmethode van de lengte van de staart is dezelfde zoals die bij zangvogels wordt gebruikt. Let vooral bij de metingen op slijtage aan de toppen van de staartpennen en kies altijd de langste pen! Noteer afwijkingen die de meting kunnen beïnvloeden.

Figuur 2. Het meten van de witte vlek op de buitenste staartpen bij de boerenzwaluwen kan eenvoudig en snel worden uitgevoerd bij een gespreide staartpen met een meetlatje van 15 cm (Jan de Jong)

Lars Svenson, 2005 Fig.12 Identification Guide to European Passerines

Figuur 3. Foto van de meting van de staartlengte van zangvogels. In de figuur wordt de meetlat met de 0 stand bij de basis staartpen ST1 geplaatst zodat de lengte direct kan worden afgelezen, en niet zoals op de tekening aan de top van de staart (overgenomen uit Svensson, 2005).

Metten van de staartvork.

Bij het meten van de staartvork, het verschil tussen de toppen van de 1e en 6e staartpen (telling van binnen naar buiten), wordt er gemeten bij gesloten staartpennen waarbij de linker en rechter pennen op één lijn liggen (zie figuur 4). De verkregen maat wordt op 1 mm (soms kan dat op 0,5 mm) nauwkeurig aangegeven. Daarbij is het belangrijk dat we letten op de toppen van de buitenste staartpennen, soms zijn deze gesleten of deels afgebroken.

Afgebroken of gesleten toppen kunnen meetfouten veroorzaken en worden daarom niet gemeten. Toch kan het zijn dat een afgebroken pen nog steeds boven de minimummaat voor een zekere man uitkomt. Zo'n pen kan dan worden gemeten met de aanduiding dat de lengte een minimum betreft. Ook komt het regelmatig voor dat de lengte van de 6e staartpen T6 links en rechts nogal verschillen in groei, daarom wordt altijd de langste pen gemeten.

Figuur 4. Het meten van de staartvork gebeurt met een metalen meetlat van 15.0 cm (Jan de Jong).

Controleer in het broedseizoen in de maanden april - half juni of de staartpenen ook volledig zijn uitgegroeid (vooral de buitenste). Een enkele keer komt het voor dat staartpenen nog deels in groei kunnen zijn. Opmerkelijke afwijkingen aan de gemeten staartpenen moeten zoveel mogelijk worden genoteerd.

Broedvlek

Bij de bepaling van het geslacht in het broedseizoen wordt tevens gebruik gemaakt van de broedvlek bij vrouwen, deze ontbreekt volgens de literatuur bij mannetjes. Dit is een methode die gemakkelijk is toe te passen in de actieve broedperiode. Wat een broedvlek is lezen we in Handkenmerken (B.J. Speek, 1994). Een echte broedvlek is te herkennen aan de naakte huid, die rood, dik en rimpelig is vanwege de vele bloedaderen, die vlak onder het oppervlak liggen. Zo wordt de temperatuur (41°C) van de broedende vogel overgebracht op de eieren. Zolang er nog dons op de borst en de buik zit spreken we niet van een echte broedvlek. Volwassen vrouwen hebben als ze aan het broedproces deelnemen een actieve broedvlek en de mannen een goed ontwikkelde cloaca zonder broedvlek. Geslachten kunnen in het broedseizoen van elkaar onderscheiden worden aan de hand van deze kenmerken, waarbij het mogelijk is verschillende stadia in cloaca en broedvlek te onderscheiden (van Spanje & Majoor, 2012). Ik noteerde in het broedseizoen 2012 en 2013 in ieder geval de duidelijk actieve broedvlekken. Van de 251 vrouwen droegen tijdens het onderzoek er 240 een actieve broedvlek, acht hiervan hadden een beginnende broedvlek waarvan er drie duidelijk een ei droegen en drie een dichtgroeïende broedvlek. Helaas werd niet van alle vrouwen de aantekening van de broedvlek genoteerd.

Resultaten

Gegevens uit Friesland.

In het broedseizoen 2012 en 2013 zijn er in Friesland van 960 boerenzwaluwen (925 adult en 35 eerste jaars) biometrische gegevens van de witte vlek op de buitenste staartpen vastgelegd. De eerstejaars worden in deze metingen buiten beschouwing gelaten. In Tabel 2 staat een overzicht van de verzamelde biometrie van de Friese vogels. Van de volwassen boerenzwaluwen zijn van 880 de staart en 872 de staartvork gemeten. Verder zijn gegevens genoteerd van vleugellengte, broedvlek, gewicht, P8 en rui.

Tabel 2. Aantal boerenzwaluwen in Friesland in 2012 en 2013 waarvan het geslacht bekend was op basis van kleedkenmerken en broedvlek (zie tekst) dat, gebaseerd op het criterium uit tabel 1, wordt ingedeeld naar geslacht. Met name op basis van de staartvork kunnen veel vogels correct worden ingedeeld. Ter vergelijking het aantal vogels dat kon worden ingedeeld op basis van hetzelfde criterium in Zambia (gegevens uit Duijns et al. 2011).

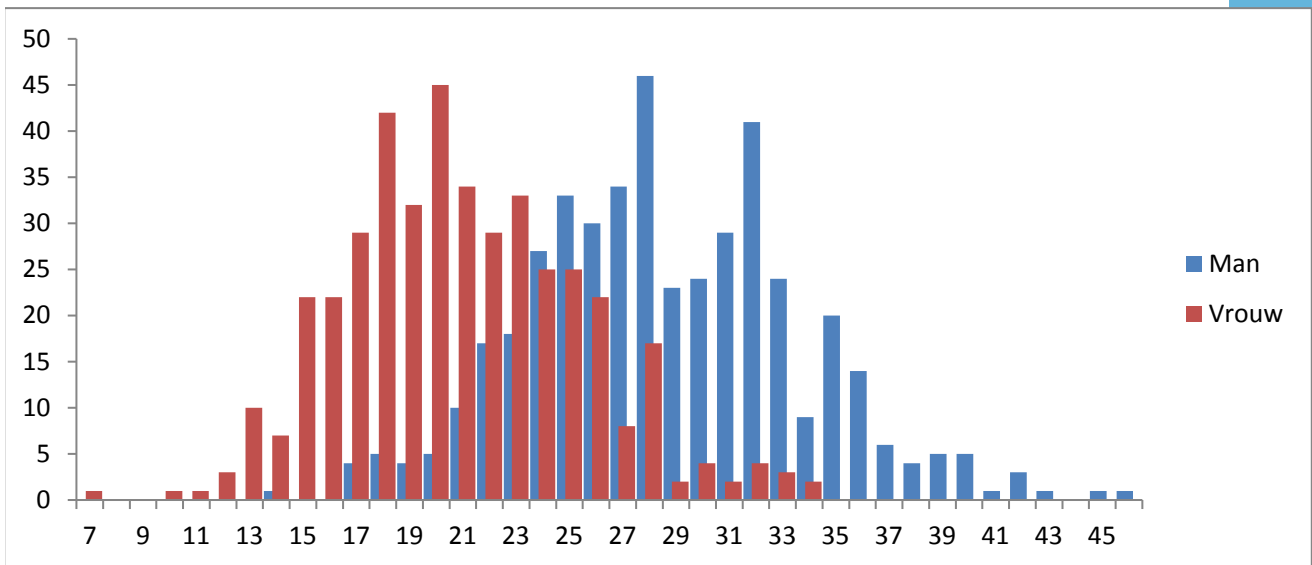
geslacht volgens criterium (tabel 1)											
criterium	geslacht volgens broedstatus	man		onbekend		vrouw		niet gemeten		totaal	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Staartvork	man	313	33,8	103	11,1	14	1,5	15	1,6	445	48,1
	onbekend	1	0,1	29	3,1	17	1,8	8	0,9	55	5,9
	vrouw	3	0,3	45	4,9	347	37,5	30	3,2	425	45,9
	Totaal	317	34,3	177	19,1	378	40,9	53	5,7	925	
	Zambia	134	17,7	69	9,1	52	6,9	504	54,5	759	
Staart	man	124	13,4	302	32,6	7	0,8	12	1,3	445	48,1
	onbekend	0	0,0	35	3,8	12	1,3	8	0,9	55	5,9
	vrouw	0	0,0	108	11,7	292	31,6	25	2,7	425	45,9
	Totaal	124	13,4	445	48,1	311	33,6	45	4,9	925	
	Zambia	18	2,4	9	1,2	48	6,3	684	90,1	759	
Witte vlek	man	188	20,3	253	27,4	4	0,4	0	0,0	445	48,1
	onbekend	8	0,9	45	4,9	2	0,2	0	0,0	55	5,9
	vrouw	15	1,6	318	34,4	92	9,9	0	0,0	425	45,9
	Totaal	211	22,8	616	66,6	98	10,6	0	0,0	925	
	Zambia	52	6,9	479	63,1	139	18,3	684	90,1	1354	

Staartvork en -lengte

Duidelijk is dat bij het meten van de staartvork (tabel 2) in Friesland er van een hoog percentage het geslacht kon worden bepaald. Van de 872 metingen viel er 79.7% binnen de waarden (tabel 1) voor man of vrouw, hoewel enkele van deze vogels foutief werden geclassificeerd (tabel 2). De overlap volgens tabel 1 was echter toch nog ruim 20%. Door in het broedseizoen gebruik te maken van broedvlek en andere kleedkenmerken is een score van 94.1% bereikt en daarmee dus de meest succesvolle geslachtsbepaling bij boerenzwaluwen in deze toetsing. Van de 880 metingen van de staartlengte viel 49.4% binnen de waarden in tabel 1, veel (454) vielen in de overlap zone (50.6%).

Witte vlek op buitenste staartpen.

De 925 metingen aan de witte vlek binnen de waarden van tabel 1 levert slechts 33.4% geslachtsbepaling op en is daarin dus veel lager dan de staartlengte (49.4%) en de staartvork meting (79.7%). De meting van de witte vlek alléén geeft dus vrijwel geen aanvullingen bij metingen in Friesland en in figuur 5 wordt duidelijk aangetoond dat de spreiding van de witte vlek in Friesland groot is, zowel bij mannen als bij vrouwen. In Afrika is dit ook het geval, en kon maar 28,5% op basis van de witte vlek geclassificeerd worden (tabel 2). In Afrika is de witte vlek echter toch van grote waarde omdat bij het overgrote deel van de gevangen vogels de staartlengte en de staartvork niet gemeten kan worden. Dit blijkt ook duidelijk uit de gegevens in tabel 2.

Figuur 5. Spreiding van de 925 metingen van de witte vlek bij volwassen boerenzwaluw mannen en vrouwen.

Kenmerken gecombineerd

Hoewel de witte vlek op zich weinig informatie lijkt te verschaffen voor de geslachtsbepaling kan door een combinatie met staartvork en staartlengte mogelijk een nog groter aandeel van de vogels correct gesekst worden. In Afrika is met behulp van een statistische analyse de informatie van de drie kenmerken gecombineerd om tot een optimale geslachtsbepaling te komen met goed resultaat. Hier maken we gebruik van een zogenaamde discriminant analyse. Deze techniek wordt veel gebruikt om waarnemingen te classificeren aan de hand van een reeks kenmerken. De techniek werd al in de jaren dertig ontwikkeld door de beroemde bioloog en statisticus R.A. Fisher. In het kort komt het er op neer dat op basis van de meetwaarden van een aantal kenmerken een criterium berekend wordt, op grond waarvan de waarneming kan worden ingedeeld bij een van de populaties (in dit geval mannen dan wel vrouwen). Als vuistregel kan worden gesteld dat hoe meer kenmerken gemeten worden, des te beter de waarnemingen met grote zekerheid kunnen worden geclassificeerd. Voorwaarde is dat de kenmerken ten minste deels verschillen tussen de populaties (geslachten), en het liefst zo min mogelijk onderling gecorreleerd zijn.

Uit de discriminantanalyse blijkt dat meer dan 90% van de mannen en meer dan 95% van de vrouwen correct ingedeeld kan worden op basis van de drie gemeten kenmerken. Welke combinatie van kenmerken wordt gebruikt maakt hierbij nog wel wat uit. Het beste resultaat wordt bereikt wanneer metingen van staartvork en witte vlek worden gecombineerd. In dat geval werd van 92.6% van de mannen en van 96.5% van de vrouwen het geslacht correct voorspeld (tabel 3). Toevoeging van de staartlengte leidt tot een iets slechter resultaat.

Tabel 3. Resultaten van een discriminantanalyse op gegevens van meer dan 800 boerenzwaluwen gevangen en gemeten gedurende de broedseizoenen van 2012 en 2013. Achtereenvolgens wordt het aantal naar geslacht ingedeelde vogels op basis van de analyse in relatie tot het geslacht volgens de broedstatus getoond voor verschillende combinaties van kenmerken.

geslacht volgens analyse					
geslacht broedstatus	staartlengte, staartvork, witte vlek				
	man		vrouw		totaal
man	394	91,8%	35	8,2%	429
vrouw	14	3,5%	381	96,5%	395
totaal	408	49,5%	416	50,5%	824
staartlengte, staartvork					
	man		vrouw		totaal
man	387	90,2%	42	9,8%	429
vrouw	19	4,8%	376	95,2%	395
totaal	406	49,3%	418	50,7%	824
staartlengte, witte vlek					
	man		vrouw		totaal
man	394	91,0%	39	9,0%	433
vrouw	16	4,0%	384	96,0%	400
totaal	410	49,2%	423	50,8%	833
staartvork, witte vlek					
	man		vrouw		totaal
man	398	92,6%	32	7,4%	430
vrouw	14	3,5%	381	96,5%	395
totaal	412	49,9%	413	50,1%	825

De gegevens die in Friesland zijn verzameld kunnen dus gebruikt worden als zogenaamde trainingspopulatie om het geslacht te bepalen van andere boerenzwaluwen waarbij tenminste staartvork en witte vlek werden gemeten. Om de betrouwbaarheid van de Friese gegevens en de bruikbaarheid als trainingspopulatie verder te onderzoeken hebben we de Friese gegevensset in tweeën gedeeld en vervolgens het eerste deel gebruikt als trainingspopulatie om het geslacht van de vogels in het tweede deel te bepalen. Dat resulteerde in 95.0% correct ingedeelde mannen en 96.8% correct ingedeelde vrouwen.

Discussie

De verzamelde biometrie uit Friesland is niet met DNA getoetst omdat het geslacht immers bepaald kan worden op basis van cloaca en broedvlek. Toch levert het voldoende op om discussie te voeren betreffende de verschillen die optreden met het onderzoek in Afrika. Volgens de literatuur (Duijns et al. 2011) zijn de maten van de witte vlek in tabel 1 ook bepalend voor de geslachten van boerenzwaluwen in Afrika, en kan bij ruim 25% van de vogels het geslacht worden bepaald op basis van de witte vlek alleen. De toetsing van de witte vlek in Friesland bevestigt dat geslachtsbepaling op basis van de witte vlek bij ruim een kwart van de boerenzwaluwen in de hand mogelijk is. Kijken we naar de drie getoetste metingen (staartvork, staartlengte en witte vlek op de buitenste staartpen) dan blijkt dat bij de volwassen boerenzwaluwen de staartvorkmeting in Friesland de hoogste score (78.5%) oplevert, gevolgd door de staartlengte (48.7%) en als laatste de witte vlek (31.4%). Het is duidelijk dat geen van de drie aangegeven meetmethoden afzonderlijk een 100% score geeft. Combinatie van de drie kenmerken levert echter wel een zeer hoge score op. In Afrika nam het aantal vogels waarvan met 95% betrouwbaarheid het geslacht kon worden

bepaald toe van 28.6% op basis van staartlengte en –vork tot 44.5% na toevoeging van de witte vlek. In Friesland kon, met behulp van een iets andere analyse, van maximaal 94.4% van de vogels correct het geslacht bepaald worden op basis van de staartvork en de witte vlek ten opzichte van 92.6% op basis van staartvork en -lengte. De score was zelfs iets hoger dan wanneer alle drie de kenmerken worden gebruikt. We kunnen derhalve concluderen dat een combinatie van staartvork en witte vlek de meest betrouwbare informatie over de geslachten bevat, en dat toevoeging van de staartlengte niets oplevert of mogelijk zelfs tot een slechter resultaat leidt. De Friese dataset kan worden gebruikt als trainingspopulatie om van andere boerenzwaluwen waarbij tenminste staartvork en witte vlek gemeten zijn het geslacht te bepalen.

De resultaten uit Friesland en Afrika zijn niet direct vergelijkbaar. Toevoeging van de witte vlek levert in Afrika veel meer op omdat in veel gevallen de staartvork en –lengte niet gemeten kunnen worden, maar de witte vlek wel. In Friesland is dat niet het geval en is de score op basis van staartvork en lengte al hoog, maar ook daar kan de witte vlek dus nog steeds iets toevoegen.

De meting van de witte staartvlek alléén leverde slechts 10.2% vrouwen en 21.2 % mannen op in Friesland. Opvallend is dat bij de meting van de witte staartvlek de mannen veel hoger scoorden dan de vrouwen. Afwijkend werden er twee mannen en 12 vrouwen gevonden. Bij de mannen waren dat twee met een witte vlek van 17.0 mm en lager (1 x 17.0 en 1 x 14.0 mm) en bij 15 vrouwen (12 individuen) vond ik een witte vlek die groter was dan 29.5 mm en (volgens Duijns et al. 2011) dus mannen moesten zijn. Deze twaalf vrouwen hadden een actieve broedvlek en de maten van de witte vlek waren resp. 4 x 30.0, 2 x 31.0, 4 x 32.0, 3 x 33.0 en 2 x 34.0 mm. Geen van deze 12 vrouwelijke individuen had een staartlengte van meer dan 112 mm en drie een staartlengte die korter was dan 93.0 mm. Van de twaalf vrouwen was er slechts één met een staartvork >58.0 mm (59.0 mm) en waren er tien met een staartvork van < 51.0 mm. Zouden deze twaalf individuen dan mannen zijn geweest met een actieve broedvlek? Opmerkelijk is dat Lars Svensson (2005) duidelijk aangeeft dat de geslachtsbepaling aan de hand van de broedvlek *waarschijnlijk* betrouwbaar is, citaat:

“ Summer; Sex – Sexing of breeding birds according to the incubation patch (see p. 48) **probably reliable**. At least: birds with good patch = females.”

Deze opmerking van Lars Svensson sluit dus niet uit dat boerenzwaluwmannen een broedvlek kunnen ontwikkelen. Als de Friese boerenzwaluwen met een zeer grote witte vlek op de buitenste staartpen en een duidelijke broedvlek toch mannen zouden zijn is dit alleen met een DNA test aan te tonen. Toch lijkt me dit niet nodig en is er m.i. bij de toetsing van de witte vlek in Afrika te weinig DNA materiaal (101) bij mannen en vrouwen gebruikt (Duijns et al. 2011).

Uit de discriminantanalyse blijkt juist dat mannen vaker ten onrechte worden geclassificeerd als vrouw (7.4%), terwijl vrouwen minder vaak ten onrechte als man worden bestempeld (3.5%). Dat kan deels zijn oorsprong vinden in het feit dat de aanwezigheid van een broedvlek wellicht niet altijd kan worden gebruikt als aanwijzing dat het werkelijk een vrouw betreft, zoals hierboven uiteengezet. Als deze vrouwen in werkelijkheid mannen zouden zijn heeft dat consequenties voor de opbouw van de trainingspopulatie en kan dat de uitslag van de analyse beïnvloeden. Idealiter zou de trainingspopulatie volledig dienen te bestaan uit met behulp van DNA gesekste vogels. Wat dat betreft zou het interessant zijn de discriminantanalyse los te laten op de 101 met DNA gesekste vogels uit Afrika.

Ook speelt nog een andere factor mee die grote gevolgen kan hebben voor de uitslag van de biometrie van de gemeten boerenzwaluwen. Boerenzwaluwen ruien in Afrika en

krijgen daar tijdens hun winterverblijf nieuwe vleugel en staartpennen. Het is bekend dat vogels die in slechte voedselomstandigheden hebben verkeerdt tijdens de ruifase dat dit o.a. terug te vinden is in de groei van de slagpennen van staart en vleugel (Svensson, 2005. p.19). In Bub (1981) wordt een vergelijking tussen het broedseizoen van 1967 en 1968 bij boerenzwaluwen in Duitsland gemeld dat door Brombach (1977) onderzocht is in de omgeving van Leverkusen. Dit onderzoek geeft ook aan dat daarbij per individu grote verschillen werden gevonden tussen vleugel- en staartlengten die hij toeschreef aan verschillende leeftijdsfasen. In Botswana is aangetoond dat klimatologische omstandigheden (droogte of juist erg nat) van invloed zijn op het verloop van de rui. Dit is destijds in Ostrich gepubliceerd (van den Brink et al. 2000).

Ik vermoed dat deze verschillen meer te maken hebben met het voedselaanbod tijdens de ruiperiode in het overwintergebied in Afrika. Om nu het verschil aan te tonen tussen de winterseizoenen 2011-2012 en 2012-2013 van onze Friese boerenzwaluwen zijn terugvangsten verzameld en is de biometrie vergeleken. Daarbij vond ik opmerkelijke verschillen per individu. Ik maakte een selectie van de metingen van de witte vlek, staartvork, staart, vleugel, P8 en gewicht per broedseizoen (2012 en 2013) en selecteerde die individuen waar de verschillen bij de witte vlek groter of kleiner waren dan 2.0 mm. Dit is gedaan om zoveel mogelijk meetonauwkeurigheden te voorkomen. Deze zouden kunnen ontstaan doordat het witte op de binnenvlag langer kan doorlopen en in enkele gevallen moeilijker kan worden waargenomen. Bij 37 individuen (tabel 4) die in 2012 gevangen zijn en in 2013 terug werden gevangen is dit nagegaan. Kijken we naar deze 21 vrouwen en 16 mannen die in 2012 zijn gevangen en in 2013 zijn teruggemeld (tabel 4) dan zien we opvallende verschillen per jaar. Het valt op dat de gemiddelde waarden van de staart, staartvork en witte vlek in de winter van 2011/2012 in Afrika slechter uitvielen dan in de winter van 2012/2013. De gewichten van de vogels in 2013 vielen in het broedseizoen gemiddeld lager uit dan in 2012, dit werd m.i. veroorzaakt door het veel slechtere voorjaar in Europa toen de zwaluwen terugkeerden naar de broedplekken.

Tabel 4. Gemiddelde biometrische waarden van 37 teruggewangen boerenzwaluwen in de broedseizoenen 2012 en 2013 waarbij het verschil van de witte vlek van individuen groter is dan 2.0 mm. Het verschil van 2.0 mm is genomen om eventuele meetonauwkeurigheden te voorkomen.

jaar/n	geslacht	vleugel	P8	gewicht	staart	staartvork	T5-T6	witte vlek	waarden
2013	vrouw	122,1	95,8	19,0	90,7	45,2	29,1	22,1	gem
		21	20	20	21	21	21	21	n
2012	vrouw	121,6	95,5	19,8	83,7	40,8	25,7	21,2	gem
		21	20	21	19	19	19	21	n
jaar/n	geslacht	vleugel	P8	gewicht	staart	staartvork	T5-T6	witte vlek	waarden
2013	man	125,4	98,1	18,3	111,9	67,3	48,0	30,8	gem
		16	16	15	16	16	16	16	n
2012	man	125,6	98,1	18,7	108,8	64,3	45,5	29,7	gem
		16	16	16	16	16	16	16	n

Het ruiseizoen in Afrika kan dus van invloed zijn op de lengte van de staart, de staartvork en de witte vlek zo blijkt uit de gemiddelden van deze 37 terugvangsten. Kijken we naar de witte vlek dan hebben zowel de mannen als de vrouwen gemiddeld een langere witte vlek in

2013 t.o.v. 2012. Dit geldt ook voor de staart, staartvork en het verschil tussen de buitenste en op een na buitenste staartpen (T5-T6). Van enkele individuele boerenzwaluwen uit deze groep bestaan er nog grote verschillen in de afmetingen van de witte vlek. Dit kan het gevolg zijn van het individueel gekozen voedselgebied tijdens de ruifase in Afrika. Recent is immers bekend geworden dat er een grote spreiding is van het overwinteringsgebied in Afrika van boerenzwaluwen (Jong de, J. 2013. Boerenzwaluw Journaal 2013. Eigen uitgave). Een andere verklaring voor de gemiddeld grotere witte vlek in 2013 ten opzichte van 2012 is de suggestie van Kose & Møller (1999) dat de witte vlek in grootte toeneemt met de leeftijd.

Drie voorbeelden van de witte vlek metingen illustreren de grote mate van spreiding; bij de man NLA AT...47973 zien we in 2013 een toename van 4.0 mm bij de witte vlek ten opzichte van 2012, terwijl de verschillen in staartlengte en staartvork nihil zijn. Bij de man NLA BA...74069 zien we in 2013 een fikse afname van de staartlengte en staartvork en is ook de witte vlek zeker 7.0 mm afgenomen naar 19.0 mm. De vrouw NLA BA...74071 heeft in 2013 alleen een grote afname van de witte vlek. Zowel bij mannen als bij vrouwen zijn er grote verschillen te zien in de lengte van de witte vlek, elf millimeter is wel erg veel voor een vrouw. Opmerkelijk is dat bij deze vogel de staart en de staartvork toch vrijwel gelijk zijn in beide broedseizoenen. Dat zou kunnen betekenen dat tijdens de groei van de buitenste staartpen (T6) er een voedseltekort is ontstaan wat mogelijk tot gevolg heeft gehad dat dit de groei heeft vertraagd en sterke invloed kan hebben gehad op de groei van de veer en het ontstaan van de witte vlek. Belangrijk voor de toekomst is dat de verandering van de witte vlek bij het zelfde individu voor verschillende achtereenvolgende jaren gestandaardiseerd fotografisch vast te leggen om zo de variatie van de witte vlek aan te tonen. Recent is aangetoond dat boerenzwaluwen die uitgerust zijn met een logger tijdens hetzelfde ruiseizoen van voedselplek veranderden, soms over grote afstand (Vogeltrekstation Wageningen in prep.).

Het ruiseizoen is lang en de aanvang van de ruiperiode van deze individuen is niet bekend ook mede gezien de verschillen bij man en vrouw en bij eerste jaars die voor het eerst de rui doormaken. Eerstejaars starten de rui van vleugel en staart later dan de volwassen vogels volgens de literatuur (Cramp, 1983 p276; Bub 1981, p91). Of er ook verschil bestaat in de perioden van het ruiproces in Afrika bij vroege en late nestjongen die in het voorafgaande jaar zijn geboren is mij niet bekend. Door zoveel mogelijk nestjongen te ringen in het onderzoeksgebied zou daar in de toekomst mogelijk een antwoord op kunnen worden gegeven door het terugvangen van de succesvolle vogels die terugkeren naar het broedgebied. Ook bestaan er nogal wat verschillen betreffende de aanvang van de rui van vleugel en staartpen bij volwassenen boerenzwaluwen in Afrika. Verder zijn er nauwelijks gegevens bekend van voedselgebieden in Afrika waar met insecticiden en chemische bestrijdingsmiddelen is gewerkt en die grote gevolgen kunnen hebben op het groeiproces van de veer en de conditie van de vogel.

Conclusie

De meetgegevens die in Afrika zijn verzameld van de witte vlek op de buitenste staartpen T6 bij mannen en vrouwen hebben grote waarde voor de geslachtsbepaling. In Nederland voegt dit kenmerk minder toe omdat staartvork en lengte altijd gemeten kunnen worden, maar is de witte vlek, in combinatie met de staartvork, wel een beter kenmerk voor de geslachtsbepaling dan de staartlengte. Mogelijk zijn de metingen aan de witte vlek in Afrika niet geheel representatief voor ons land. Het registreren van 12 boerenzwaluw vrouwen die een grotere witte vlek hebben dan 29.5 mm (4 x 30.0, 2 x 31.0, 4 x 32.0, 3 x 33.0 en 2 x 34.0 mm) bewijst dit in dit onderzoek in Friesland. Het blijkt in dit verslag dat vooral bij vrouwen maten zijn gevonden die niet overeenkomen. De biometrie van staart,

staartvork en witte vlek bij de boerenzwaluw individuen kunnen per jaar sterk verschillen en uit de diverse aangedragen voorbeelden blijkt dat daar een grote individuele variatie in zit en dat het ruiproces bij boerenzwaluwen in Afrika daar mogelijk debet aan is. Meer inzicht in de vroege start van rui van de boerenzwaluw in Nederland is nodig. Vroege rui (september- oktober) van de vleugelpen P1 en P2 in het broedgebied zou meer vastgesteld kunnen worden bij een uitvoeriger controle van late en deels vertrekkende broedvogels. Deels niet voltooide of onderbroken ruistadia (ook partiële) zijn ook aan de kleden van terugkerende boerenzwaluwen in april/mei uit het overwintergebied nog vast te stellen en daar zou mijns inziens veel meer op gecontroleerd moeten worden. Biometrie aan vogels is een reflectie van de conditie van het moment bij een individu en zou beter en op grotere schaal getoetst moeten worden.

Meer metingen van de witte vlek in combinatie met geslachtsbepaling op basis van andere kenmerken of DNA zouden meer licht kunnen werpen op de problematiek. Het zou ook interessant zijn de Afrikaanse gegevens met de hier gebruikte discriminantanalyse te onderzoeken.

Dankwoord

De gastvrijheid van de vele veehouders en bewoners waar ik op bezoek kwam tijdens het ringen en onderzoeken van de boerenzwaluwen in Friesland heb ik altijd bijzonder op prijs gesteld. Vaak moest er al de vroege uren in menig stal of schuur een net gespannen worden om de vogels te vangen. Nooit deed ik een vergeefs beroep op hen en mocht ik vaak hun hulpmiddelen gebruiken. Bij het samenstellen van dit artikel heb ik ook dankbaar gebruik gemaakt van adviezen en suggesties van de collega ringers Bennie van den Brink, Raymond Klaassen, Jan Staal, Ton Eggenhuizen en Henk van der Jugd. De discriminantanalyse werd uitgevoerd door Henk van der Jeugd. Allen mijn hartelijke dank.

Literatuur

- van den Brink, B., Bijlsma, R.G. & van der Have, T.M. 2000. European swallows *Hirundo rustica* in Botswana during three non-breeding seasons: the effects of rainfall on moult. *Ostrich*: 71 (1): 198–204
- Van den Brink, B. 2012. Staartvlekken bij boerenzwaluwen *Hirundo rustica* als hulpmiddel bij geslachtsbepaling. *Op Het Vinkentouw* 124, maart 2012 p.4-5.
- Bub, H. 1981. *Lerchen und Schwalben* p.88-100. Rauchschalbe, *Hirundo rustica*.
- Busse, P. 1974. *Biometrical methods*. *Notatki Ornitologiczne* 15: 114-126.
- Cramp S., 1983. *Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa*. Volume V p.262-278.
- Duijns, S., van Dijk, J.G.B., Kraus, R.H.S., Mateman, A.C., van den Brink, B. & Van Hooft, P. 2011. An additional field method to sex adult Barn Swallows during the non-breeding season in Zambia; white spot length in the outer tail feather. *Ostrich* 82: 129-134.
- Jong de, J. 2013. *Boerenzwaluw Journaal Friesland 2013* (eigen uitgave).
- Spanje van ,T.&Majoor,F.2012. *Constant Effort Site(CES).handleiding Vogeltrekstation Wageningen*. Bijlage 4.
- Speek,B.J.1994. *Handkenmerken*.
- Svensson, L. 2005. *Identification Guide to European Passerines*. p.72-73.

Jan de Jong, Joure.

Ringer 403 Vogeltrekstation Wageningen

j.d.jongringer403@home.nl

Vleugellengtes bij vogels, wat kunnen we er (niet) mee

Klaas Koopman

*H*et nemen van allerlei maten aan vogels gevangen voor het ringonderzoek is al een aantal jaren gebruikelijk onder Nederlandse ringers. Het Vogeltrekstation legt het nemen van sommige maten min of meer als een verplichting aan zijn medewerkers op. Voorheen sloegen de ringers de maten op in eigen bestanden. Die bestanden waren deels niet gedigitaliseerd. Wanneer dat wel het geval was, kenden die bestanden allerlei formats en waren in verschillende programma's opgeslagen. Met de invoering van het programma GRIEL in 2010 werd het ook mogelijk de maten tegelijk met de ringgegevens centraal en uniform op te slaan in de computer van het Vogeltrekstation. Dit zou onderzoekers de gelegenheid moeten geven op eenvoudige wijze over zeer grote bestanden aan maten te kunnen beschikken. Anders zouden de gegevens bij ringers en ringgroepen opgevraagd worden.

Gebruik maken van biometrie van anderen kan alleen als we allen op dezelfde manier de maten nemen. Op zich moet dat niet zo moeilijk zijn. Op meerdere plaatsen is in de literatuur te vinden hoe de verschillende maten genomen moeten worden. Aspirant-ringers moeten in een examen aantonen de juiste technieken te beheersen. Bij de verplichte certificeringen wordt veel aandacht aan het nemen van de juiste maten geschonken. Soms zijn verschillende methoden mogelijk, maar in dat geval wordt afgesproken dat we als ringers allen dezelfde methode gebruiken. Zo gebruiken we voor de vaststelling van de vleugellengte methode 3 van Svensson (1992), hoewel Griel de mogelijkheid wel biedt de vleugellengte van alle drie door Svensson genoemde methoden in te voeren. Kortom, alles lijkt goed geregeld. Voor het Vogeltrekstation ben ik betrokken geweest bij de certificering van zangvogelringers, maar mijn belangrijkste activiteiten op dit gebied zijn certificeringen voor steltloperringers, de laatste jaren vooral wilsterflappers. Bij zowel literatuuronderzoek als tijdens certificeringen blijkt mij echter steeds weer dat het zeer lastig, zo niet onmogelijk is maten van anderen te gebruiken. Ook valt op dat vaak te veel absolute waarde aan biometrie wordt toegekend zonder met allerlei complicaties rekening te houden. In dit artikel werk ik dit voor de vleugellengte verder uit.

Biometrie

Op de website van het Vogeltrekstation is aangegeven wat zoal onder biometrie bij vogels wordt verstaan. Voor mij heel merkwaardig is dat sommige ringers wel driftig maten aan vogels nemen, maar niet weten waarom ze dat doen. Desgevraagd zeggen ze dat het nu eenmaal een voorwaarde van het Vogeltrekstation is of dat het moet van de coördinator van een project waaraan ze deelnemen. Misschien is dat niet eens erg, als de maten maar correct worden genomen, waardoor er geen fouten gemaakt worden die leiden tot oncontroleerbare vervuiling van de database. Ik kom daar later nog op terug. Maar in deze context is het goed te weten waarom maten aan vogels worden genomen. De vleugellengte (onderwerp van dit artikel), maar ook maten als snavelengte, kop- + snavelengte, pootlengte worden genomen voor:

- de bepaling van verschillen tussen leeftijden en geslachten (wat niet hetzelfde is als leeftijd en geslacht te bepalen aan de hand van de maat)
- het bepalen van ondersoorten- het verklaren van gewichten (kleinere individuen zijn bij een gelijke conditie nu eenmaal minder zwaar dan grotere soortgenoten)

- de berekening van het aandeel mannen en vrouwen of het aandeel van verschillende ondersoorten in de vangsten in de loop van het jaar

De opsomming is zeker niet limitatief, er kunnen nog meer redenen zijn voor het nemen van maten. Voor dit artikel zijn dit wel de belangrijkste.

Vleugellengte

De lengte van de vleugel is ongetwijfeld de meest populaire maat onder ringers, maar ook een van de moeilijkste. Van der Jeugd (2011) wees daar ook al op. Svensson (1992) beschrijft drie methoden. In alle gevallen wordt de lengte gemeten tussen de vleugelboeg en de vleugelpunt waarbij de vleugel tegen het lichaam wordt gehouden. De eerste methode is de unflattened wing. Hierbij wordt de vleugel niet plat tegen de liniaal gedrukt. Dit geeft de meest natuurlijke maat, maar wordt in Europa weinig gebruikt. De tweede methode is de flattened wing. Bij deze maat wordt de vleugel wel platgedrukt tegen de liniaal aan. Deze methode is vaak in handboeken gebruikt voor maten aan balgen. De derde methode is de flattened and straightened wing. Bij deze maat wordt de vleugel platgedrukt en maximaal gestrekt. Deze maat geeft de maximale lengte. Dit is de maat die vooral door ringers wordt gebruikt, maar ook door Svensson vanaf de derde druk (1984). Voor ons zijn dus vooral van belang de methoden 2 (is vaak in handboeken aan gebalgde vogels gebruikt) en 3 (wordt gebruikt door ringers aan levende vogels en Svensson aan balgen). Voor steltlopers bevelen Prater et al. (1977) en Evans (1986) ook methode 3 van Svensson aan.

Maar welke methode we ook gebruiken en voor welk doel we dat ook doen, we moeten wel een juiste maat krijgen. Het heeft voor de beantwoording van de hiervoor genoemde redenen om vleugellengtes te meten geen zin een vleugellengte te meten als de langste handpen afgebroken is of ten gevolge van de rui niet volgroeid is (tenzij rui het onderwerp van studie is, redactie). We krijgen alleen een bruikbare maat voor verder onderzoek als de vleugel geheel uitgegroeid en onbeschadigd is (op slijtage kom ik nog terug). Het lijkt een open deur. Veel steltloper- meeuwen- en sternsoorten hebben de prettige eigenschap dat de tiende buitenste handpen ook de langste is. Is die handpen niet afgebroken of in de rui, dan kan de vleugellengte gemeten worden. Ook een prettige eigenschap van steltlopers is dat bij veel soorten de handpennen pas in het jaar na geboorte voor het eerst geruid worden waardoor ruiende exemplaren in zomer en herfst per definitie na 1 kj zijn. Hier wreekt zich het ontbreken van kennis bij sommige ringers over meetmethodes, de doelen van het meten en over de rui. Bij meerdere ringers is onbekend dat hoe groter de hoek van de vleugel ten opzichte van het lichaam is, hoe langer de vleugel wordt. Omdat de vleugel vaak niet tegen het lichaam wordt gehouden, meten deze ringers een te lange vleugellengte. Dit is ook het geval op de foto van het meten van een spreeuw op de website van het Vogeltrekstation waarbij de vleugel ook van het lichaam af wordt gemeten en daardoor een te grote lengte zal geven. Ondanks dat wel of niet rui van de handpennen in een deel van de zomer en herfst bij goudplevieren een prima kenmerk is om oude en jonge vogels te onderscheiden, blijkt dat dit kenmerk bij sommige wilsterflappers onbekend is. Dat is op zich niet erg, want in de periode van de handpenrui zijn er nog voldoende andere goede kenmerken. Maar deze ringers merken niet eens op dat de vleugel in de handpenrui is en meten deze ook als handpen 10 in actieve rui is. Voor Kieviten is het veel gecompliceerder. Daar is handpen 7, 8 of 9 de langste, maar welke dat is, is afhankelijk van leeftijd en geslacht. Als een van deze drie handpennen in de rui is, is het dus extra opletten geblazen. Het opnemen in de database van vleugellengtes waarvan de langste handpen beschadigd of ruiend is, geeft zeker zonder dat daarvan aantekening is gemaakt een oncontroleerbare vervuiling van de database.

Er zijn twee problemen als we de vleugellengte van balgen (vaak gemeten met methode 2) willen vergelijken met levende vogels (gemeten met methode 3). In de eerste plaats is er sprake van krimp bij balgen. Engelmoer et al. (1983) vonden bij steltlopers een krimp van 1,5 tot 2,9% bij vogels die tenminste vier jaar eerder waren gebalgd. Kleine soorten als steenloper en strandlopers vertoonden procentueel de minste krimp en grote soorten als scholekster en Wulp de meeste. In de tweede plaats is de vraag hoe maten van methode 2 omgezet kunnen worden naar methode 3 of met andere woorden, welke correctiefactor moet worden toegepast. Svensson (1992) heeft geprobeerd de verschillen tussen methode 2 en 3 in beeld te brengen. Bij een kleine soort als de fitis is er bij levende vogels al een verschil van 0,3 tot 2,5 mm (= 0,4 - 3,9%, gemiddeld 2,1%) en bij de wat grotere spreeuw van 1,0 tot 6,0 mm (= 0,8 - 5,1%, gemiddeld 3,0%). Deze grote spreiding maakt correcties van de ene naar de andere methode voor individuele vogels onmogelijk en geeft voor grotere monsters een grote mate van onbetrouwbaarheid. Je kunt je ook afvragen hoe betrouwbaar de methoden op zich zijn. Een consistente manier van meten bij methode 2 en 3 zou naar verwachting toch een consistent verschil op moeten leveren. Svensson gaat hier niet op in. Uit ervaring weet ik dat methode 3 voor mijzelf, maar ook in vergelijking met ervaren ringers reproduceerbare maten geeft. Dat was ook de ervaring van Cees Roselaar en Lars Svensson aan balgen (Roselaar per email). Methode 2 (waarmee ik geen ervaring heb) lijkt dan geen reproduceerbare maten te geven. Duidelijk is dat zowel de omzetting van maten van balgen naar levende vogels als van methode 2 naar methode 3 een hachelijke onderneming is, omdat er zoveel onnauwkeurigheid in het spel is.

De vleugellengte geeft in veel gevallen een goede indicatie van de grootte van de vogel. Dat is nodig te weten om het gewicht als maat voor de conditie beter te kunnen interpreteren. Grotere vogels zijn nu eenmaal zwaarder dan kleinere soortgenoten bij een gelijke conditie. Overigens is ook de vleugelruï van groot belang voor de interpretatie van het gewicht. Een gewicht bepalen zonder de handpenruï te scoren heeft slechts een zeer beperkte waarde. Ik vind het daarom ook volstrekt onjuist dat in GRIEL alleen de totaalscore ingebracht kan worden. Kempmaanmannen met onderbroken handpenruï (bijvoorbeeld ruiscore 30 met 6 nieuwe handpennen) wogen gemiddeld 250 gram, terwijl actief ruiende exemplaren (bijvoorbeeld ruiscore 30 met 5 nieuwe handpennen en 2 handpennen met respectievelijk score 3 en 2) gemiddeld ruim 180 gram wogen (Koopman 1986). Soms kan de vleugellengte iets zeggen over geslacht, leeftijd en ondersoort. Ik heb sterk de indruk dat ringers voor dit doel te veel waarde hechten aan deze maat. Aan te veel individuen wordt op basis van vleugellengte een sekse of ondersoort gehangen, terwijl feitelijk niet meer gezegd kan worden dat de kans op sekse x of ondersoort y zoveel procent is op basis van bekende maten bij inwendig gesekste vogels of in het broedgebied gemeten vogels. Er is vrijwel altijd overlap in de biometrie tussen de sexen. Het bepalen van het geslacht op basis van vleugelruï levert dan alleen een onderscheid op tussen de grootste individuen van het ene geslacht en de kleinste individuen van het andere geslacht. Als men vervolgens verschillen in overleving tussen mannen en vrouwen wil bestuderen, kijkt men in feite niet alleen naar verschillen tussen de geslachten. Er speelt immers ook de mogelijkheid dat er overlevingsverschillen bestaan tussen kleine vogels en grote vogels!

Ook kan een maat van een individuele vogel ergens gevangen in de loop van het jaar niet zonder meer vergeleken worden met de vaak kleine steekproeven die in de literatuur zijn genoemd. Bij grotere steekproeven zal de spreiding vaak toenemen. Bij kleine monsters is de kans groter dat de maten niet gelijkmatig in de loop van een jaar zijn verzameld. De lengte van een vleugel varieert in de loop van het jaar tussen de opeenvolgende cycli van de handpenruï, omdat handpennen aan slijtage onderhevig zijn. Pienkowski & Minton (1973) vonden voor kanoetstrandlopers een slijtage van 4% tot de volgende handpenruï. Hoewel dat verder niet is uitgewerkt, wordt wel opgemerkt dat de slijtage het grootst is voorafgaand aan de ruï. Engelmoer (2008) berekende voor aan aantal soorten steltlopers

samen een lineaire afname van de vleugellengte per maand van 0,09% voor adulte vogels en van 0,21% voor jonge vogels. Voor de gehele ruicyclus zou dat voor oude vogels circa 1% (gerekend over 11 maanden) en voor jonge vogels circa 3% (gerekend over 14 maanden) zijn. Het percentage voor oude vogels lijkt te laag, omdat Engelmoer in de berekening vogels opnam die bij hervangst een langere vleugellengte hadden. Daar moet sprake zijn van meetfouten, omdat een volgroeide veer dood materiaal is en dus niet langer kan worden. Voor Roodborsttapuiten vonden Flinks & Salewski (2012) een jaarlijkse slijtage van 3.4 - 3.5 % voor jonge vogels tot hun eerste handpenruï en van 2.7 (mannen) en 3.6% (vrouwen) voor adulte vogels tussen twee opeenvolgende ruicycli. De afname was het sterkst in de maanden voorafgaand aan de handpenruï.

Ik werk het voorgaande uit aan de hand van tureluur en goudplevier, soorten waarmee ik zelf de nodige ervaring heb.

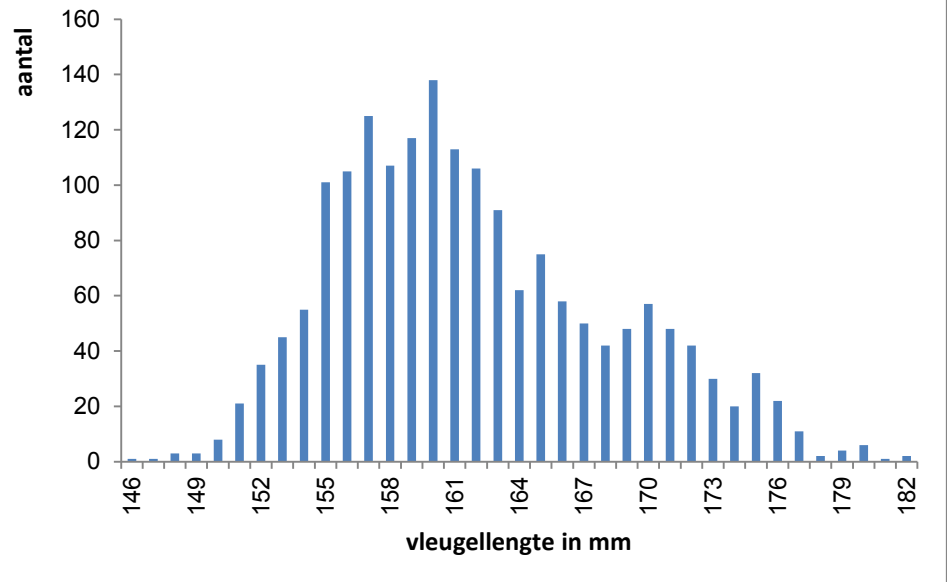
Het onderscheiden van ondersoorten bij tureluurs aan de hand van de vleugellengte

In Nederland kunnen drie ondersoorten van de tureluur verwacht worden (Engelmoer & Roselaar 1998). Het betreft *Tringa robusta* van IJsland, *T. totanus* van Fenno-Scandinavië en *T. britannica* van rond de Noordzee. *Robusta* heeft de langste vleugel, *totanus* de kortste en *britannica* zit daar tussenin. Nu zijn bij tureluurs zoals bij veel steltlopersoorten vrouwen gemiddeld groter dan mannen, maar er is wel overlap in de maten en aan de buitenkant is niet is te zien wat het geslacht is. Tot en met 2011 werden in Nederland 1233 tureluurs geringd als *robusta* (van der Jeugd & van Andel 2012). Op basis waarvan zijn die onderscheiden? Prater et al. (1977) geven aan dat *robusta* gemiddeld circa 10 mm groter is dan *totanus* en gemiddeld circa 8 mm groter dan , maar met name de maximale maten van ongesekste vogels zijn vrijwel gelijk. De gemiddelde verschillen zijn volgens Engelmoer & Roselaar (1998) vergelijkbaar, maar zij geven niet de minimale en maximale maten. Op grond van de gegevens van Prater et al. (1977) zouden alleen extreem grote vogels *robusta* genoemd mogen worden. Boere (1976) rekende tureluurs vanaf een vleugellengte van 168 mm (levend gemeten) tot *robusta*. Hij baseerde zich hierbij onder andere op Vaurie (1965). Vaurie gaf echter alleen per ondersoort maten van 20 mannen gemeten aan balgen volgens methode 2. De maten van *robusta* lagen tussen 157 en 172 mm, de overige onderscheiden ondersoorten kwamen op maximaal 166 mm. Een vleugellengte van 166 mm gemeten aan een balg met methode 2 moet met circa 3% gecorrigeerd worden voor de methode en 2,2% voor krimp en krijgt dan voor een levende vogel gemeten volgens methode 3 een lengte van 175 mm. Bovendien zijn vrouwen ook nog eens ten minste 3 mm groter dan mannen waardoor tureluurs van onbekend geslacht pas zeker tot *robusta* gerekend mogen worden als de vleugellengte 178 mm of meer bedraagt. Van 1787 door mij gevangen tureluurs zouden dan maar 15 gerekend mogen worden tot *robusta*.

Zelf ving ik drie tureluurs waarvan door middel van ringmeldingen een IJslandse herkomst kon worden vastgesteld. De vleugellengtes van deze vogels waren respectievelijk 165, 167 en 170 mm. Ook ving ik vijf tureluurs die als pullus in Nederland waren geringd. Deze vogels hadden vleugellengtes van 146, 161, 161, 164 en 165 mm. Vier tureluurs hadden een zekere (geringd in Noorwegen) of waarschijnlijke (gemeld uit West-Afrika) Scandinavische oorsprong. Hun vleugellengtes bedroegen 158, 158, 160 en 162 mm. Als ik voor een onderzoek nu een splitsing wil maken tussen de drie groepen die in Nederland voorkomen, is het op basis van de ringmeldingen verleidelijk om kleiner dan 161 mm te rekenen tot *totanus* (maar wat moet je met een Nederlandse vogel met een vleugel van 146 mm?), 161 - 165 mm tot *britannica* en vanaf 165 tot *robusta*. Maar noch alle gemeten tureluurs uitgezet in een frequentieverdeling (figuur 1) noch de beschikbare literatuur biedt

hiervoor enige ondersteuning. In de frequentieverdeling zijn toppen te onderscheiden bij 160 en 170 mm. Maar als we aannemen dat 160 mm de top is van continentale tureluurs (waarbij *totanus* en *britannica* niet apart onderscheiden kunnen worden) en 170 van *robusta* en er sprake is van een normale verdeling, dan zouden, op het oog ingeschat, continentale tureluurs zeker tot 170 mm doorlopen en *robusta* in elk geval bij 163 mm beginnen.

De conclusie kan slechts zijn dat op basis van de vleugellengte geen onderscheid gemaakt kan worden voor individuele tureluurs van onbekend geslacht tussen *totanus*, *robusta* en *britannica*. Hooguit kan via kansberekening de kans bepaald worden dat een tureluur met een vleugellengte van x mm y % kans heeft te behoren tot een van de ondersoorten. De nauwkeurigheid van de kans kan verhoogd worden als daarbij ook andere lichaamsmaten worden betrokken. Deze geven voor de drie ondersoorten ook verschillen (Engelmoer 2008).

Figuur 1. Frequentieverdeling van vleugellengtes gevangen in de Waddenzee bij Holwerd en in het binnenland van Fryslân en Groningen in 1974 - 2013 (n = 1787).

Gepubliceerde maten van goudplevieren

Bij het bewerken van mijn biometrische gegevens van goudplevieren maakte ik bijna vanzelfsprekend een vergelijking met die van Joop Jukema zoals die in meerdere publicaties waren aan te treffen. Wat mij daarbij opviel is dat de door Jukema gegeven vleugellengtes per publicatie nogal verschilden, maar dat de lengte steeds hoger was dan van de door mij gemeten vogels. Dat was voor mij reden op zoek te gaan naar de oorzaak van het verschil.

Jukema (1982) stelde een vleugellengte van circa 195.6 mm (door mij berekend uit de daar gegeven figuur) vast bij 1250 goudplevieren die in de periode maart 1977 tot en met november 1981 in Fryslân werden gevangen, in hoofdzaak september - begin mei. De methode van meten werd niet gegeven. De leeftijd van de gevangen goudplevieren werd pas vanaf september 1980 vastgesteld. Jukema maakte in de gepresenteerde maten geen onderscheid tussen oude en jonge vogels, hoewel hij wel aangaf dat de vleugellengte van oude vogels gemiddeld 2.6 mm langer was dan van jonge vogels. Rond 1990 was circa 30% van de gevangen goudplevieren jong (Jukema et al. 2001). De vleugellengte van oude vogels zou dan gemiddeld 196.4 mm bedragen tegen 193.8 mm voor jonge vogels. Kennelijk werden van de vogels, waarvan de leeftijd wel werd vastgesteld, de maten opgenomen in Cramp & Simons (1983). Voor oude goudplevieren uit de maanden september - mei werd een gemiddelde vleugellengte gegeven van 196.0 mm en voor jonge vogels van 192.4 mm. Dit geeft een verschil van 3.6 mm. In eerste instantie is aangenomen dat methode 3 van Svensson (1992) (maximum length: flattened and straightened wing) is gebruikt. Immers in Cramp & Simmons (1977) is aangegeven dat:

“The wing is measured by pressing it against a rule and stretching it fully”. Volgens Cees Roselaar (per email) betreft het hier inderdaad dezelfde methode.

In Jukema & Piersma (1992) werden nieuwe maten van goudplevieren gegeven. Het betrof 82 vogels die inwendig gesekt waren en waarvan de leeftijd werd bepaald. Omdat de maten van oude en jonge vogels niet significant verschilden, werden oude en jonge vogels samengevoegd. Hoewel ook de maten tussen mannen en vrouwen niet significant verschilden, werden van de seksen wel de afzonderlijke maten gegeven. De gemiddelde vleugellengte van vrouwen bedroeg 192.1 mm en van mannen 191.5. Het gemiddelde van alle 82 vogels was 191.8 mm. In deze publicatie werd wel de meetmethode vermeld: “Vrijwel zoals beschreven door Evans (1986), maar met de elleboog in een wat grotere hoek gehouden”. De door Evans (1986) beschreven methode is gelijk aan die zoals beschreven in Prater et al. (1977) en methode 3 van Svensson (1992). De drie laatst genoemde methoden geven een goede beschrijving van de wijze waarop gemeten moet worden en geven daardoor reproduceerbare maten. Anderen moeten met deze methode tot dezelfde resultaten kunnen komen. De meetmethode van Jukema is niet reproduceerbaar. Wat is een wat grotere hoek? Hoe groter de hoek, hoe langer de vleugellengte is me proefondervindelijk gebleken.

Als drijvende kracht achter de georganiseerde vangst van goudplevieren voor het ringonderzoek (de Wilsterwerkgroep) kon Joop Jukema beschikken over de ringgegevens en over de biometrische gegevens van de meeste ringers van goudplevieren. In Jukema et al. (2001) werden vleugellengtes gegeven van 7.561 goudplevieren, gevangen tussen 1988 en 2000. Jonge vogels waren gemiddeld 2.2 mm kleiner dan oude vogels. De vleugellengte berekend uit hun figuur 8.3 bedroeg voor oude vogels gemiddeld circa 191 mm en voor jonge vogels circa 189 mm. Omdat het verschil zo klein was, werd slechts één gemiddelde per decade voor het gehele jaar gegeven. De meetmethode werd niet vermeld, maar omdat Nederlandse ringers geacht worden te meten volgens methode 3 van Svensson (1992), ga ik er in eerste instantie vanuit dat dit de gebruikte methode is. Onduidelijk is wat onder oude en jonge vogels wordt verstaan. Als we met betrekking tot vleugellengtes van goudplevieren spreken over jonge vogels, zouden we vogels moeten bedoelen van vliegvlug worden tot aan de dag waarop de tiende (en tevens langste) handpen uitvalt. Zodra de tiende handpen vervolgens volgroeid is, kan de vogel voor wat betreft de vleugellengte oud worden genoemd. Engelman (2008) wees hier ook al op.

In verband met het uitwerken van de ringmeldingen van goudplevieren voor Groningen (Koopman & van der Veen 2013) kon ik beschikken over een uitdraai van het Vogeltekstation van alle ring- en meldgegevens van goudplevieren die betrekking hadden op Nederland tot en met 2012. Hieruit bleek dat in elk geval sinds 1988 goudplevieren tot en met mei over het algemeen worden onderscheiden in 2kj en na 2kj. Vanaf juli daarentegen onderscheiden wilsterflappers in principe slechts 1kj (jonge vogels dus geboren in het jaar van ringen) en na 1kj (dus zowel vogels geboren in het voorgaande kalenderjaar die handpen 10 nog van het juveniele kled hebben, als oudere vogels die handpen 10 van het adulte kled hebben). Na 1kj vogels tot aan de rui van handpen 10 kunnen dus zowel voor wat betreft de vleugellengte oude als jonge vogels zijn geweest. Niet aangegeven werd in Jukema et al. (2001) dat hiermee rekening is gehouden. Naar verwachting niet. Een geringe toename van de gemiddelde vleugellengte in het najaar werd verklaard met de aantekening dat waarschijnlijk ook vogels zijn gemeten waarvan de 10e handpen nog niet geheel uitgeworpen was. In die fase van de handpenrui zijn 2kj en na 2kj (vrijwel) niet meer te onderscheiden. In mijn eigen bestand werd op 1 september de eerste vogel gevangen die handpen 10 had uitgeworpen, terwijl op 24 september de eerste twee vogels (maar ook de enige van september) werden gevangen die handpen 10 geheel uitgeworpen hadden. In totaal ving ik in september 1650 goudplevieren die voor de hier relevante

groepen als volgt waren verdeeld: 1kj 982 ex, na 1kj met handpen 10 oud of uitgevallen 666 ex en na 1kj met handpen 10 nieuw 2 ex. Vrijwel alle na 1kj goudplevieren in juli - september kunnen dus zowel jonge vogels van het afgelopen jaar zijn als oudere vogels. Jukema et al. (2001) gaven voor augustus 59 vleugellengtes en voor september 213. Gezien de verhouding van de door mijzelf gevangen vogels moeten dit zowel 1kj en na 1kj van onbekend geboortejaar zijn geweest.

Zelf probeer ik in juli en augustus nog zolang mogelijk 2e en na 2e kalenderjaarvogels te onderscheiden. Zolang alle armpennen nog van dezelfde generatie zijn, is een vogel 2kj en zolang er nog twee generaties armpennen zijn van de jaren vóór het jaar van ringen is een vogel na 2e kalenderjaar (Jukema 1982). Voor al mijn jonge vogels kom ik op een gemiddelde vleugellengte van 187.8 mm ($n = 2963$, std 4,28) en voor oude vogels op 190.1 mm ($n = 551$, std = 4,10). Voor de groep van juli tot aan de rui van handpen 10 waarvan de leeftijd niet nader kon worden bepaald (feitelijk volgroeid dus) was de gemiddelde vleugellengte 187.9 mm ($n = 1554$, std = 4.74). De maten zijn niet gecorrigeerd voor slijtage. De maten van de volgroeide goudplevieren zijn vrijwel gelijk aan die van de jonge vogels. Dat vindt zijn oorzaak in het feit dat het merendeel van de jonge vogels in juli - december als 1kj zijn gemeten aan verse veren ($n = 2795$, gemiddelde 187.9 mm). De jonge vogels in hun 2e kj hadden als gevolg van slijtage iets korte vleugels ($n = 204$, gemiddelde 186.3 mm). De volgroeide vogels zijn deels oude en deels jonge vogels in het jaar volgend op het jaar van geboorte, maar beide met gesleten veren. De maten voor zowel oude als jonge vogels zijn 1 mm korter dan van de wilsterflappers in Jukema et al. (2001). Vooralnog verklaar ik dit verschil uit onnauwkeurigheid in de meettechniek van een aantal wilsterflappers en het mogelijk gebruik van een andere methode. In deze gegevens kunnen namelijk ook die van Jukema zelf zitten en eventueel van ringers die dezelfde methode als Jukema hanteren. Per email deelde Jukema me desgevraagd mede dat hij steeds dezelfde meetmethode heeft gehanteerd.

In tabel 1 zijn de maten van de goudplevieren zoals genoemd in dit artikel op een rijtje gezet. Omdat de maten van mannen en vrouwen bij goudplevieren nauwelijks verschillen, kan een verschillende sekseverdeling de verschillen niet verklaren. Meetmethode, meettechniek, leeftijdsverhouding en slijtage zijn de voornaamste oorzaken voor de verschillen. Anders dan in deel 1 is gesteld, zijn de maten van goudplevieren in deel 3 van het Handbook dus niet alle genomen volgens methode 3 van Svensson wanneer die door derden zijn aangeleverd.

Tabel 1. Overzicht van vleugellengtes in mm van goudplevieren uit diverse bronnen.

bron	meetmethode	n	leeftijd	gemiddelde
Jukema (1982)	Svensson 3, maar in een wat grotere hoek	1,25	alle	195,6
Cramp & Simmons (1983)	Svensson 3, maar in een wat grotere hoek	292	oud	196
		144	jong	192,4
Jukema & Piersma (1992)	Svensson 3, maar in een wat grotere hoek	82	alle	191,8
Jukema et al. 2001	Svensson 3	4,46	oud	191
		3,101	jong	189
Koopman, dit artikel	Svensson 3	551	oud	190,1
		2,963	jong	187,8
		1,554	volgroeid	187,9

Conclusies

De conclusies die uit het voorgaande zijn te trekken kunnen in drie groepen worden

ingedeeld, namelijk voor diegenen die meten, voor diegenen die de maten uitwerken en voor het Vogeltrekstation als beheerder van de database (GRIEL).

1. Voor de matnemers

a. Maten moeten reproduceerbaar zijn of we moeten allen tot hetzelfde resultaat komen. Dat kan door:

- de vleugellengte uitsluitend volgens methode 3 van Svensson te meten met de vleugel tegen het lichaam aan;
- geen vleugellengtes te meten als de langste handpen beschadigd is of in de rui is.

b. De rui van de handpennen dient per pen te genoteerd te worden.

c. Van individuele vogels kan aan de hand van maten vaak niet het geslacht of ondersoort bepaald worden.

2. Voor de uitwerkers

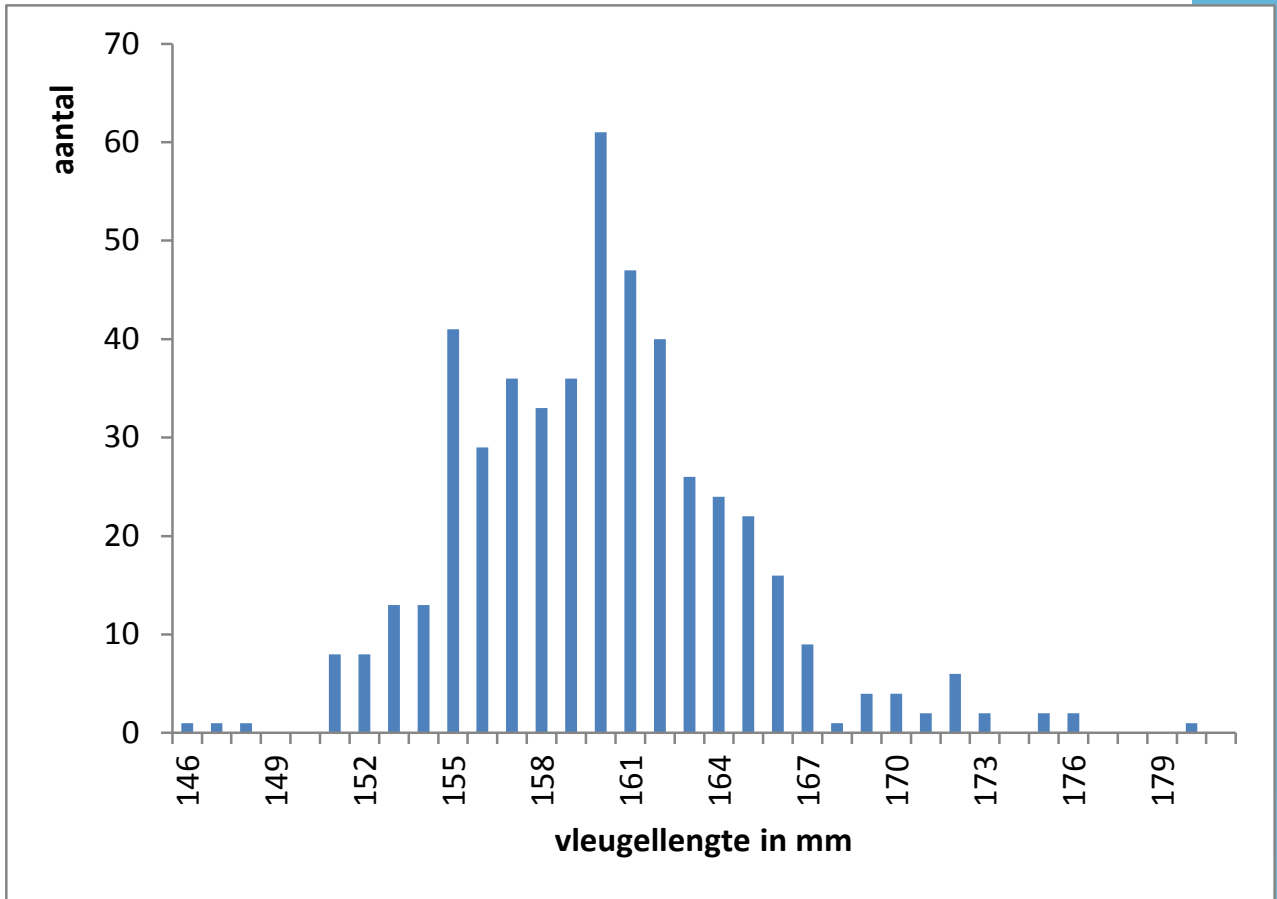
- vleugellengtes bepaald aan balgen zijn moeilijk vergelijkbaar met maten van levende vogels als gevolg van een andere meetmethode, krimp en vaak een klein monster
- controleer bij maten uit de literatuur de meetmethode
- houd bij de uitwerking rekening met slijtage van de vleugelpunten in de loop van het jaar waardoor vooral enkele maanden voor de volgende rui de vleugellengte korter is
- houd bij het onderzoeken van verschillen tussen geslachten rekening met het feit dat dieren in het overlapgebied van de maten niet zijn gesexed.

3. Voor het Vogeltrekstation

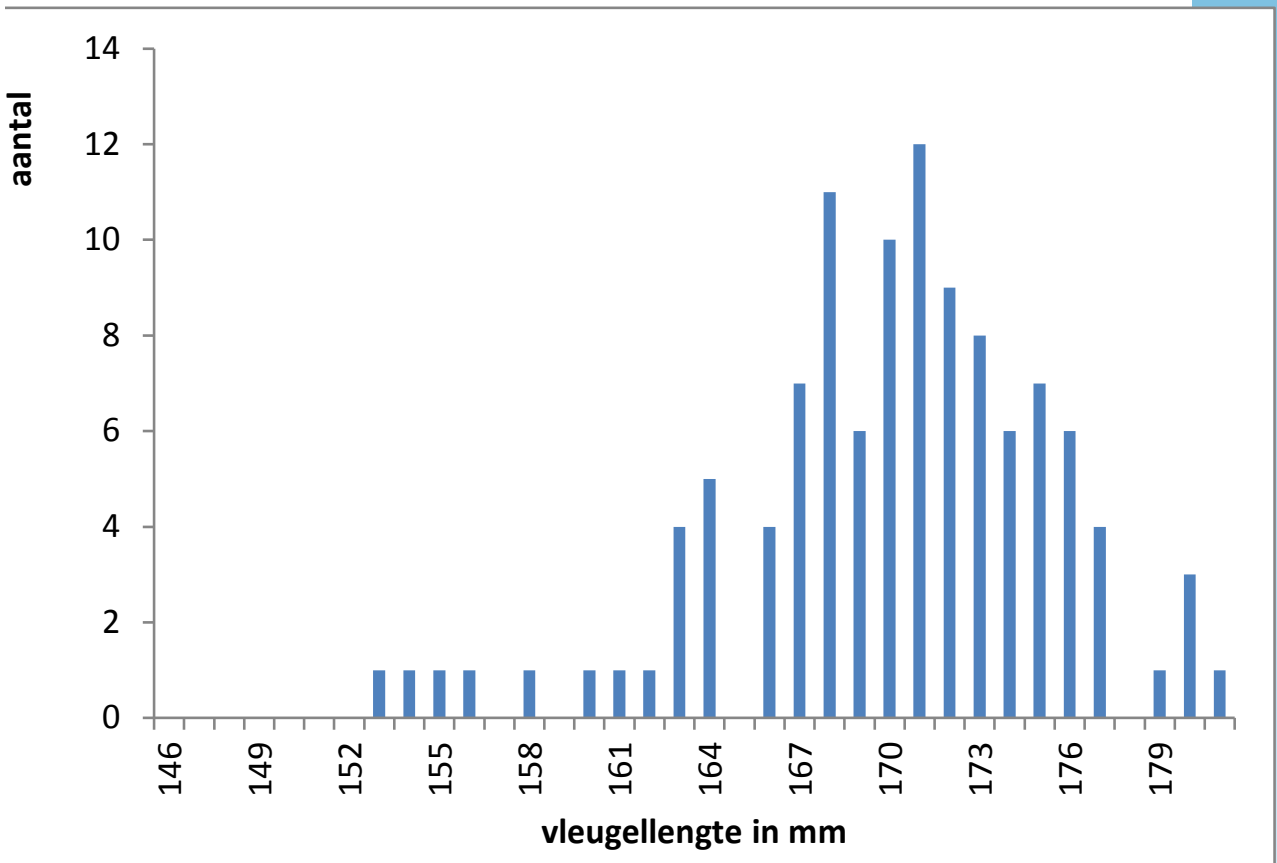
Een meerdere malen gehoorde opmerking van wilsterflappers aan het eind van een certificering is dat het goed is dat de puntjes weer eens op de i zijn gezet. Als ik dan echter daaraan voorafgaand geconstateerd heb dat er soms 10 mm verschil in de vleugellengte zat (=5%) dan is mijn vraag vervolgens: "En wat doen we met de maten die je tot nu toe ingebracht hebt?". Een bevredigend antwoord blijft dan uit. Maar we zitten wel met een vervuilde database. In de database van het Vogeltrekstation zouden alleen maten opgenomen moeten worden van ringers waarvan bekend is dat ze op de juiste manier die maten hebben genomen. Reeds aanwezige maten zouden herbeoordeeld moeten worden of ze wel of niet gehandhaafd kunnen worden. Vogeltrekstation en Ringersvereniging moeten maar eens rond de tafel en elkaar diep in de ogen kijken.

Certificering kan niet als doel hebben methoden van ringers te corrigeren. Die vaardigheden moeten bij de eerste ringvergunning al aanwezig zijn. Nieuwe vaardigheden kunnen wel aangeleerd worden. Een bepaalde maat niet nemen leidt niet tot vervuiling van de database, wel een verkeerd genomen maat.

Tenslotte, ondanks alle kanttekeningen blijft meten erg nuttig. Niet omdat we daarmee allerlei uitspraken over individuele vogels kunnen doen, maar om uitspraken over de gehele vangst te kunnen doen, zeker als daarbij ook andere relevante maten worden genomen. Als voorbeeld geef ik de vleugelmaten van tureluurs uit twee verschillende periodes van het jaar (figuur 2). Duidelijk is dat we in beide periodes met een totaal verschillende groep vogels van doen hebben. In mei - juli zijn het vooral britannica en totanus met mogelijk enkele robusta, terwijl in oktober - februari robusta overheerst met mogelijk nog enkele britannica en totanus.

Figuur 2 a. Frequentieverdeling van vleugellengtes van tureluurs gevangen in mei - juli in 1974 - 2013 in Noord-Nederland (n= 489).

Figuur 2 b. Frequentieverdeling van vleugellengtes van tureluurs gevangen in oktober - februari in 1974 - 2013 in Noord-Nederland (n= 489).

Dankzegging

Cees Roselaar en Joop Jukema worden bedankt voor aanvullende informatie die ze per email verstrekten. Henk van der Jeugd wordt bedankt voor het indertijd beschikbaar stellen van alle gedigitaliseerde ring- en meldgegevens van goudplevieren aanwezig in de computer van het Vogeltrekstation.

Literatuur

- Boere G.C. 1976. The significance of the Dutch Waddensee in the annual life cycle of arctic, subarctic and boreal waders. Part 1. The function as a moulting area. *Ardea* 64: 210-291.
- Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds) 1977. Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa: the birds of the Western Palearctic. Volume 1. Oxford University Press, Oxford.
- Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds) 1983. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa: the Birds of the Western Palearctic, Volume 3. Oxford University Press, Londen.
- Engelmoer M. 2008. Breeding origins of wader populations utilizing the Dutch Wadden Sea as deduced from body measurements, body mass and primary moult. Fryske Akademy, Leeuwarden.
- Engelmoer M. & Roselaar C.S. 1998. Geographical Variation in Waders. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht/Boston/London.
- Engelmoer, M., Roselaar K., Boere G.C. & Nieboer E. 1983. Post-mortem Changes in Measurements of some Waders. *Ringling & Migration* 4: 245-249.
- Evans P.R. 1986. Correct measurements of the winglength of waders. *Wader Study Group Bulletin* nummer 48: 10-11.
- Flinks H. & Salewski V. 2012. Quantifying the effect of feather abrasion on wing and tail length measurements. *Journal of Ornithology* 153: 1053-1065.
- van der Jeugd H.P. 2011. Veel variatie in vleugelmetering. *Op het Vinkentouw* nummer 122 (juli 2011): 17-18.
- van der Jeugd H.P. & W. van Andel. 2012. Ringverslag 2011. *Op het Vinkentouw* nummer 125 (juli 2012): 6-17.
- Jukema J. 1982. Rui en biometrie van de Goudplevier *Pluvialis apricaria*. *Limosa* 55: 79-84.
- Jukema J. & Piersma T. 1992. Mannelijke en vrouwelijke Goudplevieren *Pluvialis apricaria* zijn wat betreft hun uitwendige en inwendige afmetingen volkomen identiek. *Limosa* 65: 147-154.
- Jukema J., Piersma T. Hulscher J.B. Bunschoke E.J., Koolhaas A. & Veenstra A. 2001. Goudplevieren en wilsterflappers: eeuwenoude fascinatie voor trekvogels. Fryske Akademy, Leeuwarden en KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Koopman K. 1986. Primary moult and weight changes of Ruffs in The Netherlands in relation to migration. *Ardea* 74: 69-77.
- Koopman K. & van der Veen M.E. 2013. Honderd jaar Goudplevierenvangst in Groningen, van jacht naar ringonderzoek. *De Grauwe Gors* 41: 4-15.
- Pienkowski M.W. & Minton C.D.T. 1973. Wing Length Changes of the Knot with Age and Time since Molt. *Bird Study* 20: 63-68.
- Prater A.J., Marchant J.H. & Vuorinen J. 1977. Guide tot the Identification and Ageing of Holarctic Waders. British Trust for Ornithology. Tring.
- Svensson L. 1992. Identification guide to European passerines. 4th edition. Stockholm, Sweden.
- Vaurie, C. 1965. The birds of the palearctic fauna, Non-Passeriformes. H.F. & G. Witherby Limited. London.

Klaas Koopman
Diligencelaan 11
9351 PR Leek
klaas.tilly.koopman@hetnet.nl

Ruiaantekeningen van boerenzwaluw vangsten

Jan de Jong

Tijdens het boerenzwaluw (inclusief RAS) onderzoek in 2012 en 2013 is in het voor- en najaar door mij extra gelet of er ook rui aan handpennen en staartpennen kon worden vastgesteld. In 2012 en 2013 heb ik in Friesland bij drie boerenzwaluwen rui vast kunnen stellen. Daarbij vielen enkele bijzonderheden op die het vermelden waard zijn. In dit korte artikel een opgave van deze ervaringen.

Rui

De rui van de handpennen start normaal in het overwinteringsgebied maar kan volgens de literatuur (Cramp 1983) soms al in het broedgebied in september/oktober of nog eerder aanvangen. Nog niet volledig geruide staartpennen zouden bij aankomst in het broedgebied (maart/april/mei) nog te zien kunnen zijn bij enkele boerenzwaluwen (Bub 1981), doch dit is door mij (nog) niet vastgesteld in Friesland. Daarbij is het natuurlijk van belang dat er terdege gelet wordt op het tellen van het aantal aanwezige staartpennen en de controle van de nog deels blauwe veerschachten van de onvolgroeide staartpennen. Bij de handpennen is dit tellen van de pennen erg belangrijk, de start van de rui van P1 (van binnenuit) kan vooral in de maanden september /oktober daardoor gemakkelijk over het hoofd worden gezien.

Resultaten

Op 10 september 2012 werd een volwassen boerenzwaluw man (NLA. AV...49322) in Grou geringd (foto Figuur 1) die de binnenste handpennen van P1 van beide vleugels nieuw had met een ruiscore van 5 (500000000). Deze had de rui dus wel gestart doch kennelijk ook weer onderbroken. De buitenste staartpen rechts mist en van de staartpennen rechts was T2 geheel nieuw. Biometrie: Vleugel 127.0 mm, staart 105.0 mm, staartvork 62.0 mm en witte vlek 28.0 mm. Vogel was in goede conditie, gewicht 20.2 gram en vetscore 3 (volgens Busse, P.1974).

Op dezelfde dag werd er in Warga een volwassen man boerenzwaluw teruggevangen (NLA. AJ...86634) die gestart was met de rui van handpennen P1 en P2 met ruiscore 3 (120000000). Deze boerenzwaluw miste de buitenste staartpen rechts en had een vleugel van 119,0 mm, witte vlek van 31.0 mm en een gewicht van 19.2 (vetscore 1). Enkele borstveren waren al vernieuwd.

Doch een vangst van een boerenzwaluw op 10 juli 2013 met ruistadia in vleugel en staart aan de Tjeukemeeroever bij Rohel (geringd met NLA AV...48539) was wel een van de opmerkelijkste boerenzwaluwen tot nog toe. Een dergelijk ruipatroon heb ik nog niet eerder vast kunnen stellen in Friesland.

Figuur 1. 10 september 2012. Boerenzwaluw man na eerste kalenderjaar met onderbroken rui van handpennen te Grou (Friesland) geringd (Jan de Jong).

De vogel is kennelijk in de winter van 2012-2013 in zijn overwintergebied in Afrika (of elders) gestopt tijdens het ruiproces van de handpennen en heeft de rui van deze pennen permanent onderbroken. De vogel heeft kans gezien dit te overleven en is toch in het voorjaar van 2013 vertrokken naar zijn broedgebied. De beide binnenste staartpennen T1 (links/rechts) zijn echter wel nieuw, de linker net niet volledig uitgegroeid. De beide buitenste T6 zijn gevallen en de rechter T3 is in groei en heeft duidelijk een afwijkende (wazige) vlektekening. Een erg verstoord rui patroon dus.

Kijken we naar de foto (Figuur 2) van deze boerenzwaluw dan zien we een onderbroken rui van de handpennen begin juli. Van de linker vleugel zijn P1, P2, P3 en P4 nieuw en uitgegroeid, P5 is nieuw en nog in de groei en de handpennen P6 t/m P9 zijn oud.

Ruiscore links is 24 (555540000). Van de rechter vleugel zijn de handpennen P1, P2, P3 nieuw en uitgegroeid, P4 is nog niet volledig uitgegroeid, P5 is gevallen en P6 t/m P9 zijn oude pennen. Ruiscore rechts is 20 (555410000). De volgorde van de rui is precies op het moment gestopt (P5) waarop eigenlijk de rui van de staartpennen T1 zou moeten beginnen. In de literatuur (Cramp 1983) staat vermeld dat de rui van de staartpen T1 (binnenste) gelijk begint met P5, dit klopt ook vrijwel in deze situatie doch de verdere rui is daarna onderbroken. Normale rui van de staartpennen is T1, 2-3-4-6-5 of T1, 2-3-6-4-5. Daarbij opgemerkt dat T6 (de langste buitenste pen) vaak de laatste in groei is, soms zelf nog bij terugkeer in het broedgebied. Dat laatste is niet overal bekend bij boerenzwaluwringers in ons land en er wordt mogelijk ook niet op gecontroleerd!

De veren van het bovenkleed (rug en stuit in Figuur 3) zijn duidelijk alle vernieuwd, evenals de tertials en een deel van de armpendekveren en handpendekveren. Ook een deel van de kruin, keel en kin is niet geruid (Figuur 3) in het overwintergebied. RAS ringers aan boerenzwaluwen zouden de rui (vleugels en staart) en de partiële rui goed moeten controleren om er achter te kunnen komen of het individu de ruistadia in zijn overwintergebied goed heeft doorlopen. Helaas was ik door familieomstandigheden vanaf 1 september 2013 niet in de gelegenheid om nog late broedvogels te controleren.

Figuur 2. 10 juli 2013. Vangst van een boerenzwaluw in handpen rui aan het Tjeukemeer bij Rohel (Jan de Jong).

Figuur 3. 10 juli 2013. Boerenzwaluw met een duidelijk gestoorde partiële rui van kop en keel aan het Tjeukemeer bij Rohel (Jan de Jong)

Aanbevelingen betreffende ruicontrole.

Staartpennen.

De controle van de mogelijk niet volledig geruide staartpennen in maart /april/mei is gemakkelijk te realiseren als men deze consequent bij elke volwassen vogel uitvoert. Let daarbij op of er ook nog een **klein deel van de blauwe bloedspeel** zichtbaar is (vooral in **beide** T6). Pas op, dit vergt enige ervaring. Blaas daarbij tegen onderkant van de pennen als je met een dun meetlatje de onderstaartdekveren voorzichtig naar beneden duwt. Soms zijn er ook grote verschillen in de lengte van de T6 toppen zichtbaar.

Rui van de staartpennen op dezelfde wijze noteren als de methode van Ginn & Melville (1983)

Voorbeeld notitie rui staartpennen;

L (555554) R (555554).

L is de linker staartpennen en R is de rechter. 4 is daarbij de buitenste staartpen T6.

In dit voorbeeld is de eerste 5 de binnenste T1, de ruiscore wordt dus van binnen naar buiten genoteerd.

De maximale score kan dus 30 zijn. In dit voorbeeld is de score dus 29.

Is er geen blauwe bloedspeel zichtbaar (geen rui) en toch een duidelijk lengte verschil van de linker en rechter staartpen aanwezig maakt dan een aantekening van dit verschil bij het individu.

Handpennen.

Gezien de ervaringen, vooral in 2012, lijkt het me aannemelijk dat er in ons land veel meer boerenzwaluwen vlak na het beëindigen/volbrengen van hun tweede broedsel of vervolglegsel (soms al augustus maar meestal vanaf de eerste decade van september), voorkomen die al met de rui van de binnenste handpen P1 gestart zijn. Het RAS project Boerenzwaluw eindigt vaak al eerder zodat tijdens dit onderzoek maar sporadische gevallen ontdekt worden. Langer doorvliegen op de broedplaats tijdens RAS onderzoek levert m.i. meer positieve gevallen van vroege rui op.

Bij de massavangsten van boerenzwaluwen op de slaapplekken wordt de start van de rui van de binnenste P1 vaak niet opgemerkt omdat de tijd voor metingen en controle vaak ontbreekt. Voor het grootste deel echter zijn het eerstejaars boerenzwaluwen die op de slaapplekken gevangen worden. Er zou speciaal op de volwassen vogels gelet kunnen worden of er ook vroege rui van handpennen kan worden vastgesteld. Belangrijk is dan dat deze ruiscore van de handpennen (per ringnummer) goed wordt vastgelegd (Ginn, & Melville 1983). Zie ook daarvoor de CES handleiding (van Spanje & Majoor 2012) en dat het aantal gecontroleerde volwassen boerenzwaluwen per vangstdag niet vergeten wordt te noteren.

Voorbeeld rui notitie boerenzwaluw:

L(200000000) R(100000000). L is daarbij de linker vleugel en R de rechter.

Tussen haakjes staan 9 handpennen (P1 t/m P9), pen P10 is de kleinste en reken ik niet mee omdat de rui van deze pen vrijwel niet te zien is.

Bij L is 2 de meest binnenste pen P1, daarna volgen dan P2, P3, etc.

De maximale ruiscore kan dus 45 zijn (zie van Spanje & Majoor 2012).

In dit voorbeeld is de maximale ruiscore 2. Is rechts (R) gelijk aan links (L) dan links noteren L(200000000) R = idem.

Gegevens toevoegen aan GRIEL.

Ruiscore's altijd goed documenteren. Zo kan je altijd herleiden wat de score per handpen is geweest en de vordering van de rui in de tijd beter vastleggen. Een totale som van de ruiscore zegt in veel gevallen veel minder over de individuele groei van de pennen. Een totale ruiscore kan je in GRIEL bij de BIOMETRIE noteren doch het is raadzaam om de ruiscore van links en rechts bij opmerkingen volledig weer te geven als daar nog ruimte voor is. Is er een speciale ruikaart van de vogel dan kan deze bij het ringnummer onder aan het record (na de Biometrie) toegevoegd worden bij (bestand(en)).

Literatuur.

- Bub, H. (1981). Lerchen und schwalben. p.88-100: Rauchschwalbe, Hirundo rustica. A. Ziemsen verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Cramp S., (1983). Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. Volume V. p.262-278. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Ginn, H.B. & Melville, D.S. (1983). Moults in birds. BTO guide 19. BTO, Tring
- De Jong, J. (2012). Boerenwaluw Journaal Friesland 2012. (eigen uitgave).
- De Jong, J. (2013). Boerenwaluw Journaal Friesland 2013. (eigen uitgave).
- van Spanje, T. & Majoor, F. (2012). Constant Effort Site (CES)- Handleiding. Vogeltrekstation Wageningen.
- Svensson, L. (1992). Identification Guide to European Passerines. p.72-73. Fourth edition, Stockholm.

Jan de Jong, j.d.jongringer403@home.nl

Bestuur Ringersvereniging - Nieuwsbrief 2014-1

Nieuw bestuur Ringersvereniging (RV)

Tijdens de laatste Ringersdag werden een aantal nieuwe leden voor het bestuur van de RV gekozen. Op de eerste vergadering van het nieuwe bestuur op 9 januari jl. werden conform de statuten de taken als volgt formeel verdeeld en vastgelegd: Gerard Boere neemt de plaats in van oud-voorzitter Jan Staal, Joke Winkelman de plaats van oud-secretaris Symen Deuzeman, en Koos van Ee de plaats van Gerard Boere als lid. Het nieuwe bestuur ziet er als volgt uit:

Voorzitter:	Gerard Boere (gc-boere@kpnmail.nl)
Secretaris:	Joke Winkelman (jewinkelman@ziggo.nl)
Penningmeester:	John de Vries (jvrie13@kpnmail.nl)
Lid:	Koos van Ee (eekoos@zonnet.nl)
Lid:	Ton Eggenhuizen (a.eggenhuizen4@chello.nl)

Activiteiten bestuur winter 2013/2014

Tijdens de eerste vergadering van het bestuur in de nieuwe samenstelling kwamen de op de Algemene Ledenvergadering van afgelopen december geconstateerde problemen rond Griel (zie rubriek mededelingen) en de website van de RV aan de orde. De Algemene Ledenvergadering en de Ringersdag 2013 werden geëvalueerd en er werd gekeken naar de voortgang van projecten en activiteiten van het Vogeltrekstation. Daarbij kwam ook de rol die het bestuur daarin al speelt of zou kunnen spelen aan de orde, zodat de belangen van de leden van de RV daarin zo goed mogelijk worden vertegenwoordigd. Na overleg hierover tussen voorzitter en secretaris van de RV en Henk van der Jeugd (Vogeltrekstation) op 7 februari jl. werd het volgende afgesproken:

Certificering – het bestuur kijkt op verzoek van het Vogeltrekstation de komende maanden kritisch naar de inmiddels in omloop zijnde certificeringswijzen en de daarbij gehanteerde criteria; ook zullen bestuursleden in 2014 weer als “toezichthouder” aanwezig zijn bij zoveel mogelijk certificeringsbijeenkomsten.

Ringatlas – Naturalis Leiden en Vogeltrekstation zijn trekker; Gerard Boere volgt namens de RV Jan Staal op in de redactiecommissie. Voor het VT is de realisatie van de Atlas een toprioriteit.

Ringershandboek – Ringersvereniging wordt de trekker en neemt later dit jaar de coördinatie van de input vanuit de RV ter hand. Zodra de eerste opzet en inhoudsopgave is uitgewerkt, wordt een beroep op onder andere de leden van de RV gedaan om informatie en teksten aan te leveren.

Nieuwe Nederlandse determinatiegids – hiervoor wordt door het bestuur van de RV in 2014 voorwerk verricht naar noodzaak, kosten en financiering. Wanneer er een discussiestuk gereed is wordt dit onder de leden verspreid voor hun inbreng. Maar voorlopig wordt voorrang gegeven aan de uitgave van een Ringersatlas en een nieuw Ringershandboek.

Erkenning specifieke onderdelen (eendenkooien, wilsterflappen, etc.) van het vogelringwerk als Immaterieel Cultureel Erfgoed Unesco – het bestuur gaat na of hiertoe mogelijkheden bestaan.

Nieuwsbrief bestuur Ringersvereniging – deze krijgt een reguliere plek in Op het Vinkentouw.

Website RV – Oscar Verhoeven is onlangs door het bestuur bereid gevonden het stokje van webmaster van Peter van Zwol over te nemen. Dit is in goed overleg met Peter van Zwol gebeurd, die wel Ringersnet blijft beheren. Gerard Boere heeft op 6 maart overleg gehad met Oscar Verhoeven over de verschillende aspecten die met het goed functioneren van de website te maken hebben. De komende maanden wordt de website zo bijgewerkt dat er weer materialen kunnen worden toegevoegd. Ook wordt in de loop van 2014 de website beter afgestemd met die van het Vogeltrekstation; meer nieuws hierover volgt in een latere Nieuwsbrief.

Contacten met NIOO en Evaluatie Vogeltrekstation Via het officiële samenwerkingsverband tussen de Ringersvereniging en het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO) is het bestuur van de Ringersvereniging betrokken bij besluitvorming over het Vogeltrekstation. Zo woont de voorzitter van de Ringersvereniging de MT/VT-vergaderingen van het NIOO bij, en was het bestuur nauw betrokken bij de in december 2013 gehouden evaluatie van het Vogeltrekstation. Wat betreft dit laatste zijn de oude en de nieuwe voorzitter van de Ringersvereniging, Jan Staal en Gerard Boere, door de Evaluatiecommissie van het Koninklijke Academie van Wetenschappen begin december uitgebreid geïnterviewd over nut en noodzaak van ringwerk en voortbestaan van het Vogeltrekstation.

De Evaluatiecommissie bestond uit Prof. Both (Universiteit Groningen; Mevr. Prof. Van Donk (KNAW/NIOO) en Mevr. Dr. Jacqui Clark (BTO, Engeland). Gezien de resultaten (zie rubriek mededelingen) zijn zij daar samen met de andere geïnterviewden goed in geslaagd. Het rapport van de Evaluatiecommissie was erg positief over het VT, het wetenschappelijk niveau en de output. De commissie adviseerde onder andere om Henk van der Jeugd een vast formatieplaats te geven en mogelijk ook een vaste formatie voor een projectcoördinator in te stellen. Daarnaast blijft het VT een aparte organisatorische eenheid binnen het NIOO. Dat betekent ook dat de RV deel blijft nemen aan het MT/VT en dus direct betrokken blijft bij de werkzaamheden van het VT. Er zijn verder een aantal aanbevelingen over gebruik van de database, publicaties etc.

Op de MT/VT vergadering van 25 februari zijn de besluiten over de vaste aanstelling van Henk en de aparte positie van het VT, bevestigd en is afgesproken om een Actieplan op te stellen om de verdere aanbevelingen nader uit te werken. De RV zal daar nauw bij betrokken zijn en heeft ook aangeboden waar mogelijk activiteiten van het VT over te nemen (Ringershandboek) waardoor de staf zich meer kan concentreren op de fondsenwerving en wetenschappelijke output.

Website Ringersvereniging weer bereikbaar.

Leden van de Ringersvereniging die toegang willen tot de website (www.ringersvereniging.nl) kunnen weer een wachtwoord opvragen via info@ringersvereniging.nl.

Ringverslagen en determinatieartikelen die u met andere ringers wilt delen, kunt u nu al toesturen aan Ton Eggenhuizen (a.eggenhuizen4@chello.nl). Hij zorgt er dan voor dat deze, zodra de website weer op orde is, daarop worden geplaatst. Reeds toegestuurd materiaal wordt dan ook toegevoegd.

Word ook lid of donateur!

Via het lidmaatschap kunt u invloed uitoefenen op het beleid rond het Vogeltrekstation, waardoor de doorgang van uw ringactiviteiten ook in de toekomst geborgd wordt.

Hoe belangrijk uw lidmaatschap is bleek bijvoorbeeld uit de vraag van de Evaluatiecommissie aan Jan Staal en Gerard Boere over hoeveel ringers zij eigenlijk vertegenwoordigen. Het is dan wat mager als zij moeten melden dat van de ruim 500 vergunninghouders nog geen 200 personen lid of donateur zijn. Maak onze stem dus ook richting het beleid sterker.

Dat kan bijvoorbeeld ook nodig zijn als er in het kader van de nieuwe Natuurwet samen met het VT onderhandeld zou moeten worden met het ministerie van EZ over de centrale vergunning verlening door het NIOO of bijv. met terreinbeheerders en grondeigenaren of met de Belastingdienst wanneer de NIOO/VT BTW zou moeten gaan afdragen over de verkoop van materialen en ringen (een discussie die nu speelt).

U kunt lid (ringvergunninghouders) of donateur (assistentringers en belangstellende niet-ringsters) worden door €10,00 te doneren op bankrekening IBAN: NL13 INGB 0002 8671 06 [BIC: INGBNL2A] te Almere, onder vermelding van naam, adres en indien relevant ringers- of assistentringersnummer, en ringproject(en).

Heeft u uw lidmaatschap 2014 nog niet betaald? Doe dit dan zo snel mogelijk op bovengenoemd rekeningnummer.

Geciteerd uit Ringersnet

Peter van Zwol,
Henri Bouwmeester

Zonder goed geluid, minder vangst

Een topic van de laatste tijd op RingersNet was het draaien van geluid op een vangplek. Nu refereert draaien nog naar de tijden van weleer van het cassettebandje of nog verder terug het tapedeck. Tegenwoordig zijn we wel uitgerust met mp3-spelers, usb-sticks en geheugenkaartjes. De wereld aan vogelgeluiden kan nu worden vastgelegd op maar een paar vierkante millimeters!

Problemen blijven echter nog wel: de stroomvoorziening en de aansluiting naar de luidsprekers. Batterijen worden wel steeds beter. Sommige ringers of ringgroepen sjuwen nog met auto-accus of koelboxen met kleinere gel-gevulde batterijen. Gelukkiger zijn de ringstations die beschikken over netstroom. Het aansluiten van luidsprekers gaat veelal gepaard met vele meters draad. Hier dreigt het gevaar van signaalverlies of vervorming van het geluid. Met goede apparatuur kan dit wel worden voorkomen. Een openstaande vraag is of draadloze verbindingen een optie zijn. Niet op alle plekken kan je draden trekken en laten liggen. Zeker niet als de kans bestaat dat zij al dan niet moedwillig kunnen worden vernield of (jawel, het komt nog voor) doorgeknaagd worden door konijnen. Een tip is wellicht om breekcontacten tussen de draden en de apparatuur aan te brengen. Wordt aan de draden getrokken dan wordt niet de aangesloten apparatuur meegetrokken met alle schade vandien. Op Schiermonnikoog is dit laatstelijk gebeurd omdat de boom waaraan de draad was bevestigd door de storm werd omgewaaid, niet alleen de plank met apparatuur maar ook de gehele stellingkast waar het geheel op stond werd voorover getrokken. Wonderwel bleef schade uit. Het hoeft niet altijd een moedwillige oorzaak te hebben!

Geluidsopnames zijn op internet tegenwoordig ruim voorhanden. Even met de zoekmachine levert al snel alle zangvormen van een gewenste vogel op. Een site waarop uit de hele wereld vogelgeluiden wordt verzameld is: <http://www.xeno-canto.org/> . Meer dan 80% van de vogelsoorten is hier te vinden! Het kan even zoeken zijn omdat er ook veel opnamens op staan met veel ruis of achtergrondgeluid dat wordt weergegeven als voorgrondgeluid. Ten aanzien van geluidskwaliteit valt er voor ringers nog steeds niet te tippen aan de maar liefst 17-delige CD-serie van Andreas Schulze met alle vogels van Europas, Nordafrikas und vorderasiens (en dan nog wel per soort opgesplitst in zang en roepjes of groepsgeluiden). Maar liefst 819 soorten in 19 uur en 20 minuten vogelgeluid. Info op : www.ample.de of bestelbaar via www.bol.com. De serie is tevens in MP-3 versie verkrijgbaar. Wie aan het keurig netjes op een rijtje draaien van 1 vogelsoort niet genoeg heeft maar meer een festivalliefhebber is kan via het internet het gratis beschikbare programma audacity downloaden en zelf mixen maken van meerdere soorten vogels door elkaar heen zodat je je midden tijdens de najaarstrek in het broedseizoen waant. Dus als je wat wilt vangen...

Er zijn meer sites waarop vogelgeluiden worden gedeeld. Daarnaast wordt op RingersNet ook het één en ander uitgewisseld. Voorlopig voor de CES-deelnemers echter even geen geluid. In alle stilte gaan we het broedseizoen in en zullen we beleven wat het ons dit keer gaat brengen. Via RingersNet houden we elkaar direct op de hoogte. Met ondergetekenden als nieuw geluid door middel van deze column.

Een goede vangst!
Henri Bouwmeester & Peter van Zwol

Terugmeldingen

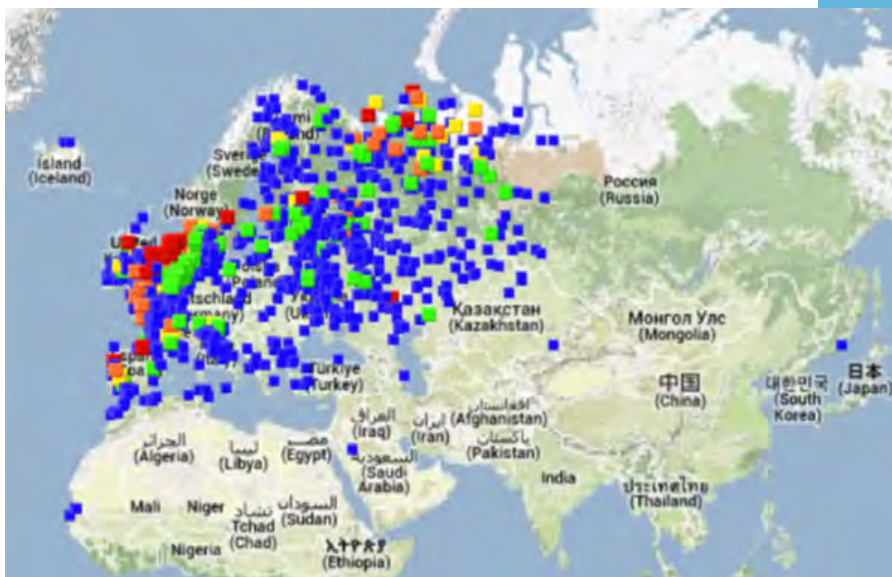
Roodkeelduiker, *Gavia stellata*, Helsinki GA 363

Roodkeelduikers met buitenlandse ring worden in Nederland maar mondjesmaat aangetroffen. Deze vogel werd op 5 juli 2010 geringd als nestjong te Jaala, Kymi, Finland (61° 13' N, 26° 31' O). Op juni 2011 werd de vogel dood gevonden langs de Waddenzeedijk bij Anjum in Friesland.

Met dank aan Erik Maassen

Pijlstaart, *Anas acuta*, Arnhem 5309555

Deze pijlstaart werd geringd door Rinus van Engelen in de eendenkooi bij Vught op 3 februari 2004. Ruim acht jaar later, op 15 oktober 2012, werd de vogel geschoten bij Surazh, in het Vitebsk district in Belarus. De pijlstaart is één van de meest teruggemelde soorten in Nederland, en vrijwel alle terugmeldingen hebben, zoals deze, betrekking op geschoten vogels. Het kaartje hieronder toont het enorme geografische verspreidingsgebied van de terugmeldingen. De vogels worden in het zomerhalfjaar

Terugmeldingen van in Nederland geringde pijlstaarten uit GRIEL.

geschoten in een enorm gebied te noorden en oosten van ons, in de winter komen de meldingen vooral uit Frankrijk en Spanje. Let op de meldingen van IJsland, uit Senegal (het overwinteringsgebied), Saudi-Arabië en uit het verre zuid-oosten van Rusland nabij Noord Korea en ten oosten van China! Een kaart om je vingers bij af te likken, en een soort die schreeuwt om meer aandacht.

Met dank aan Erik Maassen

Boomvalk, *Falco subbuteo*, Arnhem 3463064

Op 24 augustus 2011 werd deze boomvalk geringd als nestjong door Peter Das te Sumar, Friesland. Op 25 mei 2013 werd de vogel dood gevonden met botbreuken te Castello de Farfanya, Lleida, Spanje. Terugmeldingen van boomvalken zijn schaars. Dit is de vijfde uit Spanje.

Met dank aan Erik Maassen

Smelleken, *Falco columbarius*, Reykjavík 577085

Op 26 maart 2014 werd in de buurt van Dirksland (ZH) een dode valk gevonden. De vogel met IJslandse ring werd gemeld als torenvalk door een niet-ringer. Binnen enkele dagen werden van de IJslandse collega's de ringgegevens ontvangen. De vogel bleek geringd te zijn als nestjong smelleken bij Hundastapi, Mýrar, Mýr op IJsland op 16 juli 2012.

Daarmee is dit het eerste smelleken van IJsland dat in Nederland gevonden werd. Op IJsland komt een aparte ondersoort van het smelleken voor, het IJslands smelleken *Falco columbarius subaeson*. Het IJslands smelleken is zeer zeldzaam in Nederland, de Avifauna van Nederland vermeld zes specimen in Nederlandse musea. Er is, voor zover bekend, één IJslands smelleken geringd in Nederland, een vrouwtje in de Amsterdamse Waterleidingduinen in 1982. De determinatie van deze vogel is nooit geverifieerd aan de hand van een terugmelding van IJsland. De vangst wordt ook niet vermeld in de Avifauna en is vermoedelijk nooit voorgelegd aan het CDNA (bij deze een oproep: wie dient het geval alsnog in?). Opvallend is trouwens dat de IJslandse centrale de vogel meldt als smelleken en niet als IJslands smelleken. Zijn niet alle smellekens die op IJsland broeden IJslandse smellekens?

Sperwer, *Accipiter nisus*, Brussel E 320794

Van de sperwervrouw met bovenstaand nummer kwam een zeer bijzondere terugmelding binnen. De foto's en het begeleidende verhaal van melder Jan van den Langenberg willen we u beslist niet onthouden:

De sperwer en de kauw – Jan van den Langenberg

Berg met veren

Ik heb het niet zien gebeuren, maar zij zat daar op het pad naast mijn huis.

Ik zag niet direct wat het was. Het zag eruit als een berg met veren, gevlekt en gebandeerd, die af en toe bewoog, met daaronder het zwart. Het leefde, maar de bewegingen waren krampachtig en onbeholpen. Dit wou ik eigenlijk niet weten. Het voelde niet lekker aan. Voor de jonge bosuilen die ik elk jaar in mijn bosje heb, takkelingen die ook wel eens op het pad wachten om hun prooi in ontvangst te nemen, was het te laat in het jaar. Dit was duidelijk anders.

Langzaam ging ik naderbij, mijn ogen gefixeerd houdend op het ritueel dat daar dichterbij gekomen, op vijf meter afstand aan me voltrok. Een wijfjessperwer, ogenschijnlijk nog in gevecht met een kauwtje, weigert op te vliegen. Met haar feloranje ogen, vol superieure doodsverachting, volgde ze elke beweging die ik maakte, niet in staat haar greep, gedrenkt in adrenaline, te lossen om zich van haar prooi te ontdoen.

Waarom daar liggend met een van de taaiste en creatiefste vogels die er zijn en niet een Turkse tortel geslagen, die juist nú, tijdens het oogsten van de maïs, in grote getale bij ons rondom het huis voorkomen. Nog geen twee weken eerder vloog een tortel, ook opgejaagd door een vrouwtjessperwer, zich bij ons tegen het raam dood. Door de klap gealarmeerd, bespiedde ik haar vanachter

het raam. Toen ze mij opmerkte, vloog zij verstoord in haar jacht, zich achterover werpend, haar prooi achterlatend, weg.

Complexe doodsgreep

Toen ik me over de sperwer boog en constateerde dat de coördinatie over het gebruik van haar lichaam weg was en tevens zag dat de poot van de Sperwer in de bek van het Kauwtje geklemd zat, wist ik dat dit het einde van hen beiden betekende; twee vogels in een complexe doodsgreep vereeuwigd, mij met de camera in de hand achterlatend.

Ik wist op dat moment nog niet dat het kauwtje al geruime tijd dood moest zijn geweest. Later merkte ik pas, bij het uit elkaar halen van de vogels, dat het Kauwtje al koud en verstijfd was. Waarschijnlijk had de sperwer te veel verwondingen opgelopen tijdens de aanval op het Kauwtje.

Hij, de sperwer, die de meest scherpe curven maakt, die door tunnels van takken snelt, zich spietst aan uitstekende objecten, verstrikt raakt in prikkeldraad, door en tegen ruiten vliegt en tussendoor een zwaluw slaat; deze eeuwige opportunist en alleskunner vergist zich nogal eens in de realiteit van zijn kunnen.

Maar dit had ik nog nooit waargenomen. De sperwer stierf voor mijn ogen op zijn prooi.

Belgische sperwer in de Hilver

De waarneming is gedaan op 21 september 2013 aan de sluis in Haghorst, een lommerrijke omgeving gelegen tussen de riviertjes de Reusel en de Beerze. Na de landinrichting 'de Hilver' heeft een gebied van bijna 8.000 hectare een ware metamorfose ondergaan, waarna er weer flink gejaagd wordt door verschillende soorten roofvogels.

Met dank aan Jan van den Langenberg en Murad Maas.

Kraanvogel, *Grus grus*, Helsinki M 58350

Op 4 en 5 maart 2013 trokken er recordaantallen kraanvogels over Nederland. Enkele vogels kwamen aan de grond en dat leverde een paar leuke terugmeldingen op. Deze vogel, voorzien van kleurringen, werd op 4 maart 2013 afgelezen bij Grevenbicht, Limburg. Op 29 juni 2012 werd hij geringd als nestjong te Pietarsaari, Vaasa, Finland.

Holenduif, *Columba oenas*, Helsinki S 336065

Bij een holenduif denken we niet meteen aan een trekvogel. Meldingen van in het buitenland geringde vogels zijn ook vrij schaars. Scandinavische holenduiven trekken in het najaar zuidwaarts. De meeste overwinteren in Duitsland, maar af en toe bereikt een vogel Nederland. Deze holenduif werd geringd als nestjong op 31 mei 2012 te Laihia, nabij Vaasa in Finland (62° 57' N, 22° 4' O), en is meteen ook de noordelijkste holenduif

die Nederland ooit aandeed. De vogel werd op 2 februari 2013 geschoten nabij Aalten in de Gelderse Achterhoek ter bescherming van landbouwgewassen.

Met dank aan Erik Maassen

Bosuil, *Strix aluco*, Arnhem6122523

Deze vogel werd op 24 oktober 2004 binnengebracht als verkeersslachtoffer in het Vogelhospitaal Haarlem. Na revalidatie werd de vogel op 29 november 2004 weer vrijgelaten. Op 27 februari 2013 werd de vogel, springlevend, gecontroleerd door Bert Jan Bol in Amsterdam Osdorp. De vogel was toen minimaal negen jaar oud. Een mooi voorbeeld van een asielvogel die na goede zorg goed terecht is gekomen.

Winterkoning, *Troglodytes troglodytes*, Kaunas XE 14333

Een volgroeide winterkoning, geslacht onbekend, op 26 september 2013 geringd te Ventes Ragas, Silute, Litouwen, werd op Texel in de Korverskooi op 11 november 2013 als 1e kj winterkoning teruggevangen. Astand: 1095 km. Verstreken tijd: 46 dagen.

Dit was een heel bijzondere vangst omdat van deze soort heel weinig terugvangsten van zo ver bekend zijn. Uit de meeste terugmeldingen komt naar voren, dat winterkoningen overwegend standvogels zijn, waarvan slechts enkele exemplaren enige trek vertonen. Er zijn in Nederland slechts acht terugmeldingen van in het buitenland geringde winterkoningen bekend, ZO-Engeland 2; België 1; Duitsland 2; Denemarken 1; Zuid Zweden 1 en Litouwen 1.

Volgens de Britse ringatlas werden in Groot Brittannië&lerland slechts vier winterkoningen uit het buitenland gevangen, Nederland 1; Zweden 1; Duitsland 1 en Baltisch Rusland 1. Deze laatste slaat qua afstand (1.528 km.) het record van onze winterkoning.

Met dank aan Mart Zijm

Oeverzwaluw, *Riparia riparia*, Arnhem BA 74702

Verskillende ringers houden zich in Nederland bezig met het ringen van oeverzwaluwen in kolonies. Terugmeldingen zijn er niet zoveel, maar de kans op een leuke is altijd aanwezig. Deze vogel werd op 6 juli 2012 gerigd als na 1 kj bij Joure. Op 26 januari 2013 werd de vogel teruggevangen door engelse ringers te Dagana, Saint-Louis, Senegal. Ringer Jan de Jong schrijft ons:

Deze vogel is als vrouw broedvogel door mij in de kolonie de Twigen bij Joure geringd. Hoe de Engelsen daar een man van kunnen maken is me niet bekend. Het was de op één na laatste vogel die ik in die kolonie ringde. Er zaten maar erg weinig vogels meer die ochtend, ik ringde er maar 4 (!) en ving er 6 eigen terug. Ik noteerde: "nauwelijks nog vogels aanwezig! Veel nesten waren uitgegraven mogelijk steenmarter werk). Kolonie is voor een groot deel door de oeverzwaluwen verlaten."

Zo zie je maar dat ook al ring je maar enkele er is altijd een kans dat er een bijzondere terugmelding uit komt. De Stichting De Twigen vond dat het ringen in de kolonie De Twigen niet meer mocht plaatsvinden. "Het ringen van die vogels heeft geen zin. Jullie weten nu wel genoeg. We verbieden het ringen en trekken de terreinvergunning in". Ik was een RAS kolonie kwijt! De beheerders moesten eens weten wat een interessante terugmelding de laatste ringactie daar heeft opgeleverd.

Met dank aan Jan de Jong

Zwartkop, *Sylvia atricapilla*, Arnhem V 679905

Zwartkoppen worden in Nederland veelvuldig geringd en ook met regelmaat teruggemeld. Terugmeldingen buiten Nederland komen met name uit Duitsland (Duitse broedvogels die in het najaar langs de Nederlandse kust worden geringd), uit Engeland (diezelfde Duitse broedvogels op doorreis naar de nieuwe Engelse overwinteringsgebieden), uit Noorwegen (broedvogels en najaarstrekkers) en uit Frankrijk, Spanje en Marokko (op weg naar het overwinteringsgebied).

Op 25 augustus 2013 werd een zwartkop geringd door Harrie Linckens te Overdinkel die alles wat we (denken te) weten over deze soort op zijn kop zet. Op 18 mei 2014 werd de vogel namelijk teruggelaten op het Jerusalem Bird Observatory te Jerusalem, Israël.

Deze terugmelding is opzienbarend. Het is nooit eerder voorgekomen dat een in Nederland geringde zwartkop de 'oostroute' koos. Zwartkoppen die doortrekken in Israël zijn, in tegenstelling tot de onze, lange-afstandstrekkingen die overwinteren in Oost Afrika en broeden in Azië. De vraag is of deze zwartkop tijdens de najaarstrek per ongeluk veel te ver naar het westen is gevlogen en zijn fout heeft ingezien, of dat het een West-Europese vogel betreft die een paar duizend kilometer naar het zuidoosten is verdwaald. Er zal nog een terugmelding van deze vogel nodig zijn om dat mysterie op te lossen.

Contact met de Israelische ringcentrale over dit geval leverde een foto van de ring op en leerde ons dat zij net zo verbaasd zijn als wij: "Undoubtedly blackcap migration routes are full of surprises. We are just as surprised by this recovery, there are a few western blackcaps as Yosef mentioned but they are much further north so the angle of migration is more reasonable than your bird. When we trapped it my first instinct was to wonder if the Dutch are ringing in Turkey like the Germans and the Poles and using their own rings... But it is even better to know that this is a genuine recovery. By the way, the bird was retrapped on the 19.5 so the ring number was verified again by a separate ringer."

Koolmees, *Parus major*, Arnhem V 679007

Deze koolmees werd op 3 april 2013 geringd te Overdinkel door Leo Hassing. Elf dagen later al werd de vogel teruggelaten in het plaatsje Lublewo Leborskie, ten noorden van Gdansk in Polen. Een snelle koolmees, de snelste zelfs die de ringers in Overdinkel ooit vingen.

Met dank aan Leo Hassing

Mededelingen van het Vogeltrekstation

Evaluatie Vogeltrekstation

Na de laatste reorganisatie bij het NIOO in 2009, waarbij ook het Vogeltrekstation betrokken was, is afgesproken de situatie t.a.v. het Vogeltrekstation na vijf jaar te evalueren. In december 2013 werd Vogeltrekstation daarom bezocht door een evaluatiecommissie bestaande uit:

Prof. dr Ellen van Donk, afdelingshoofd Aquatic Ecology, NIOO, voorzitter
Jacquie Clark, hoofd demografie, British Trust for Ornithology, Norfolk
Prof dr Ir Christiaan Both, Professor dierecologie, Rijksuniversiteit Groningen

De commissie had als opdracht te kijken naar het management en de strategie van het VT, de wetenschappelijke kwaliteit van het werk, de productiviteit, relevantie en vitaliteit van het werk en te komen met een aantal aanbevelingen voor de toekomst. De commissie heeft vooraf uitgebreide informatie ontvangen en praatte met alle medewerkers en tijdelijke onderzoekers van het VT, met het afdelingshoofd dierecologie Marcel Visser, en met directeur Louise Vet. De commissie was van oordeel dat Vogeltrekstation de afgelopen vijf jaar een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt, maar was ook kritisch: de database en internetapplicatie moet nog verder verbeterd worden, er moet nog meer gepubliceerd worden op basis van de verzamelde ringgegevens, verdergaande standaardisatie van ringwerk, met name buiten het broedseizoen en tijdens de trek, is van belang, en er moeten meer en nieuwe geldbronnen worden gevonden om de coördinatie van al het ringwerk en met name de demografische monitoringprojecten langdurig te kunnen volhouden. De commissie was ook van mening dat de positie van hoofd van het Vogeltrekstation ingebed dient te worden in de basisbegroting van het NIOO middels een vaste formatieplaats. De directie heeft dit advies inmiddels overgenomen. U kunt het [gehele rapport](#) van de commissie downloaden van de website van Vogeltrekstation.

Certificering

Ook in 2014 organiseert Vogeltrekstation in samenwerking met lokale vogelringgroepen een aantal certificeringsbijeenkomsten waar u onder deskundige leiding de fijne kneepjes van het herkennen, hanteren, ringen en meten van zangvogels kunt leren. Tijdens een aantal bijeenkomsten wordt aandacht besteed aan specifieke zaken zoals het bepalen van vet en de determinatie van kleine karekiet en bosrietzanger (Ooyse Graaf) of het bepalen van de leeftijd aan de hand van schedelverbening (Westenschouwen).

Ooyse Graaf	2 augustus 2014	8 plaatsen vrij	direct opgeven
Zwarte Meer	16 augustus 2014	vol	
Budel	30 augustus 2014	vol	
Schiermonnikoog	27 september 2014	6 plaatsen vrij	direct opgeven
Westenschouwen	12 oktober 2014	4 plaatsen vrij	direct opgeven

Deelname aan deze certificeringsbijeenkomsten geeft u drie jaar certificering vanaf de datum van de bijeenkomst. Voor een aantal soorten en soortgroepen worden specifieke certificeringsbijeenkomsten georganiseerd (ooievaar, eenden in eendenkooien, roofvogels, goudplevier, scholekster, kerkuil, steenuil). Deze bijeenkomsten zijn dikwijls ook open voor een klein aantal andere ringers.

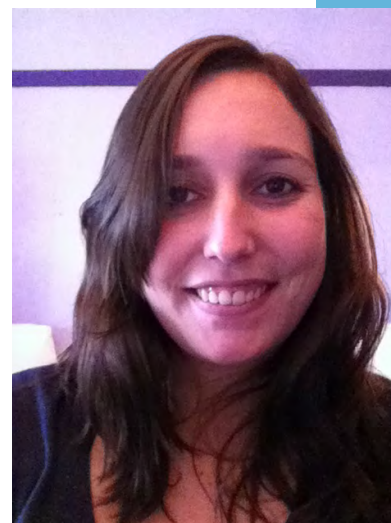
Op dinsdag 17 juni organiseert Vogeltrekstation een bijeenkomst op het NIOO in Wageningen die geheel gewijd is het downloaden en bewerken van gegevens met behulp van Excel. De bijeenkomst begint om 18:00 en eindigt om circa 21:00. Er zijn soep en broodjes. Maximaal kunnen 20 mensen meedoen. U hoeft geen laptop mee te nemen, er wordt gewerkt op pc's. Programma bekijken en opgeven. De bijeenkomst is volgeboekt.

Publicaties op website

Met enige regelmaat brengt Vogeltrekstation rapporten uit naar aanleiding van kleine en grote onderzoeksopdrachten. Deze rapporten zijn openbaar en te downloaden van de [website](#). Ook is er een lijst van alle [wetenschappelijke publicaties](#) die de afgelopen jaren door het Vogeltrekstation zijn gemaakt.

Nieuwe medewerker Eva Sterk

Hallo, mijn naam is Eva Sterk en ik werk sinds half januari bij het Vogeltrekstation. Ik vervul hier de functie van Projectmedewerker, en houdt me onder andere bezig met het ring-MUS project en met het project 'Jaar van de Spreeuw'. Eind september 2013 ben ik afgestudeerd aan de Universiteit Utrecht aan de master gedragsecologie. Tijdens mijn master heb ik mij vooral gericht op dierenwelzijn en gezelschapsdieren (voornamelijk honden). In mijn nieuwe functie hoop ik natuurlijk een stuk meer kennis over vogels op te doen. Ik woon in Utrecht en in mijn vrije tijd speel ik graag een potje badminton. Ik ben aanwezig op het Vogeltrekstation op de maandag, dinsdag en de vrijdag.

GRIEL - Een lijk van een programma of lijkt het nog wat?

De ringers van Nederland zijn de afgelopen tijd weer flink de boom ingejaagd door niet werkende functies in Griel. Sommigen (of velen) bleven gelukkig met twee voeten op de grond staan. We kunnen natuurlijk bezweren dat het nu echt beter zal gaan, maar wie gelooft het na vijf jaar nog?

Sommige niet.

We kunnen ons nogmaals verweren, hoe moeilijk het allemaal is, browsers die niet meewerken, fouten die niet wij, maar anderen gemaakt hebben, geen tijd, geen geld.

Zal allemaal best wezen. Maar hoe zit het nu echt?

Eind vorig jaar hebben we besloten om het beheer van Griel helemaal in eigen hand te nemen. Voorheen lag dit allemaal extern. Dat had forse nadelen. Heel veel onkosten, wachttijden, maar bovenal hadden we te weinig inzicht in wat er werkelijk onder de oppervlakte van Griel gebeurde. Alles was immers uitbesteed.

Op een gegeven moment hebben we de knoop doorgehakt; we gaan het zelf doen. Wetende dat we daarmee een groot risico namen. En dat hebben we geweten ook. Er bleken meer lijken in de kast te liggen dan we dachten. Er zijn stemmen die beweerden, dat het van meet af aan niet gedeugd heeft. Zover willen wij niet gaan, beslist niet. Er lag een solide basis, maar allerlei details waren onvoldoende ingevuld. Daarnaast is Griel ingehaald door de tijd. Sommige dingen moeten naar de huidige stand van de techniek gebracht worden om überhaupt te kunnen overleven.

Andere zaken moesten ingrijpend gewijzigd worden om voldoende snelheid en flexibiliteit

te kunnen garanderen. Griel is een uitermate complex systeem. Het zou in menig commercieel bedrijf niet misstaan. Als je zoiets op de schop gooit geeft dat rotzooi. Dat hebben jullie dan ook mede kunnen ervaren.

De winst: een veel stabielere Griel (sinds de laatste uitrol) met meer snelheid.

Bovendien hebben we de voorwaarden geschapen om nu module voor module aan te passen aan de wensen en eisen van gebruikers. Voor de komende tijd staat op het programma:

- Verdergaande verbetering van de stabiliteit.
- Nieuwe invoer biometrie zodat alle oude issues in één keer opgelost worden.
- Verbetering berichtenverkeer (inclusief herringen)

We bedanken iedereen die mee heeft gedacht en geduld heeft gehad met ons. De afgelopen jaren van ploeteren met Griel heeft door de inspanning van iedereen wel – in onze ogen – iets bijzonders opgeleverd. Wij hebben namelijk kort geleden alle data uit Griel aangeleverd aan Euring – de overkoepelende Europese organisatie. Die hebben teruggemeld, dat wij het eerste Europese land zijn dat in staat is zoveel data (ca. 10 miljoen records) van zo'n hoge kwaliteit en met zoveel biometrie te leveren.

Dat is ook een resultaat van ons allen!

Met vriendelijk groet,

Murad Maas, Applicatiebeheerder Griel

Centre for Avian Population Studies (CAPS)

Het Vogeltrekstation gaat binnen het Centre for Avian Population Studies (CAPS) met vier andere partijen onderzoek doen naar de populatiedynamica van vogels. Op 13 februari 2014 hebben Sovon Vogelonderzoek Nederland, het Vogeltrekstation, het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW), de Radboud Universiteit Nijmegen en Vogelbescherming Nederland hiertoe een intentieverklaring ondertekend.

In het CAPS werken de vijf partijen samen om de oorzaken van aantalsveranderingen in vogelpopulaties te begrijpen, zodat onderbouwde beheermaatregelen kunnen worden getroffen. Deze veranderingen kunnen zowel neergaande trends (waarom verdwijnen soorten of moeten ze op een Rode Lijst worden geplaatst?), als opgaande trends (waarom groeien sommige populaties uit tot het niveau van overlast?) betreffen. Kort samengevat: tel- en ringgegevens worden gezamenlijk ingezet om populatiemodellen te voeden, om daarmee vragen op het gebied van vogelpopulaties te kunnen beantwoorden. Binnenkort is de website www.avianpopulationstudies.org operationeel met meer informatie over de activiteiten van CAPS.

Ringtangen weer leverbaar

De problemen met de levering van ringtangen zijn over. Kwalitatief goede ringtangen van Duits fabricaat zijn weer in productie genomen door de fabriek en kunnen in de webwinkel van Vogeltrekstation worden besteld. Nog altijd zijn we het goedkoopste adres ter wereld voor deze tangen (NHBS en Ecotone vragen fors meer voor dezelfde tangen) dus sla nu toe en [bestel direct!](#)

RAS handleiding

De langverwachte handleiding voor het RAS project is gereed. Een exemplaar is verzonden naar alle deelnemers aan het RAS project. De handleiding is ook als pdf bestand beschikbaar op de website: [Download handleiding.](#)

Certificering, een voortgaand proces

Binnen het certificeringssysteem moet elke ringer minimaal één maal per drie jaar een bijeenkomst bijwonen. De agenda (www.vogeltrekstation.nl/informatie-voor-ringers/agenda-certificeringsbijeenkomsten) van dergelijke bijeenkomsten staat op onze website, evenals de volledige tekst van het certificeringssysteem. Aanmelden kan via het webformulier of direct vanuit de agenda op de voorpagina van de website. Op de website kunt u met behulp van uw ringersnummer ook nazien wanneer u voor het laatst een bijeenkomst hebt bijgewoond. Op uw ringvergunning wordt bovendien de datum vermeld waarop uw certificeringsstatus afloopt. Zorg dat u tijdig een nieuwe bijeenkomst heeft gevolgd! Als u op 1 maart in de voorgaande drie jaren geen bijeenkomst succesvol hebt bijgewoond (of een dienstverband met een beroeps-onderzoeksinstelling is niet aantoonbaar), dan wordt uw ringvergunning niet verlengd.

(Te) weinig geringd?

Beginnend in 2006 gaan we elk jaar uiterlijk op 1 maart het afgelopen jaar evalueren: als het aantal geringde vogels van een ringer (vrijwel) nihil is dan vraagt het Vogeltrekstation u dat toe te lichten. Als er dan voor ons geen beeld zichtbaar wordt waarin verbetering gaat optreden dan wordt (dat deel van) de ringvergunning op 1 maart van dat jaar niet verlengd. (Op Het Vinkentouw nr.104, blz.5)

CES-gegevens op tijd insturen

Het CES-project levert belangrijke informatie op over reproductie en overleving van Nederlandse broedvogels. Om een vlotte verwerking en snelle rapportage mogelijk te maken verzoeken we u dringend uw ring- en terugmeldgegevens van het CES-project, inclusief de ingevulde overzichtslijst, uiterlijk op 1 oktober van het zelfde jaar aan het VT te melden, zodat kort daarna met de controle van de gehele gegevensset kan worden begonnen. Over te laat ingestuurde gegevens kan geen vergoeding voor de gebruikte ringen worden betaald. CES is ons belangrijkste monitoring project en die gegevens moeten op tijd binnen zijn, anders verliest het project zijn actualiteit, en daarmee zijn waarde.

Jaarlijks verlengen van uw ringvergunning.

Elke ringvergunning heeft een geldigheidsduur van één jaar (1 maart - 1 maart). Bij het novemnummer van Op het Vinkentouw zit een formulier waarop u uw handtekening kunt zetten en terugsturen: 'ja, ik wil volgend jaar weer een ringvergunning'. Een aantal mensen vergeet dat te doen, of heeft geen formulier ontvangen en merkt ook niet dat zij dan in februari geen nieuwe vergunning toegestuurd krijgen. U kunt ook het webformulier invullen op onze website. Hebben wij, om wat voor reden dan ook, uw aanvraag voor een nieuwe vergunning niet ontvangen dan kan dat tot 1 juli worden rechtgezet. Na 1 juli wordt uw ringvergunning beëindigd. U kunt opnieuw een aanvraag indienen, die wordt dan beoordeeld volgens de dan geldende normen.

Bestellen van ringen

Normaal gesproken worden bestellingen in onze webwinkel elke week afgehandeld en verstuurd, soms vaker. Het kan echter voorkomen dat door grote drukte de verwerking van bestellingen trager verloopt. We verzoeken u dringend daarmee rekening te houden voor uw ringactiviteiten en uw bestellingen tijdig te plaatsen. We kunnen niet garanderen dat 'last-minute' bestellingen van ringen tijdens het veldseizoen op tijd kunnen worden afgehandeld. Bestellingen buiten de webwinkel worden niet langer geaccepteerd. We verzoeken u zoveel mogelijk te betalen met IDEAL.

Klachten over verzoeken opsturen van ringgegevens

Regelmatig krijgen we klachten van de ringers over het feit dat er veel verzoeken om ringgegevens ('navragen') bij uw berichten in GRIEL staan. Begrijpelijk, maar er is een logische verklaring. U krijgt zo'n verzoek van ons als er een terugmelding door ons ontvangen is van een ring die aan u verstrekt is en uw ringgegevens zijn er nog niet. We stellen het dan op prijs als u die ringgegevens z.s.m. aan ons door geeft, dan krijgt u ook z.s.m. de terugmelding opgestuurd. Heeft u nog geen toegang tot GRIEL en wilt u graag ringgegevens invoeren, meld het ons en u kunt aan de slag.

Maar het gebeurt ook regelmatig dat iemand een terugmelding doorgeeft waarbij er een fout in het ringnummer is geslopen. Als de ringgegevens wel aanwezig zijn krijgt de ringer een verkeerde terugmelding (bv. geringd als Tuinfluiter, teruggemeld als Boerenwaluw); als die ringgegevens niet aanwezig zijn, dan krijgt de eigenaar van de ringstreng ten ontechte een verzoek om die ringgegevens op te sturen, terwijl de desbetreffende ring nog niet is gebruikt. Deze navragen worden veroorzaakt door lees- tik- of schrijffouten van de melder en worden automatisch gegenereerd. Vogeltrekstation kan hier niets aan doen, maar ontvangt natuurlijk wel graag bericht van u dat de ring nog niet is gebruikt. We weten dan dat de melding onjuist is en kunnen deze verwijderen.